

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Majandusarvestuse instituut

Juhtimisarvestuse õppetool

Hele Reest

**TÕESEST JA AUSAST KAJASTAMISEST: AJALOOLINE
ARENG, TÕLGENDAMINE ERI RIIKIDES JA
ARENGUSUUNAD**

Magistritöö

Juhendaja: professor Jaan Alver

Tallinn 2015

SISUKORD

ABSTRAKT	4
SISSEJUHATUS	5
1. TFV MÕISTE TEKKIMINE JA KASUTUSELEVÕTT	8
1.1. TFV mõiste tekkimine Ühendkuningriigis 19. sajandil	8
1.2. FP mõiste tekkimine USA-s 20. sajandil	10
1.3. TFV laienemine Mandri-Euroopasse ja lisamine eurodirektiividesse	11
1.4. FP lisamine rahvusvahelistesse finantsarvestuse standarditesse	13
2. TFV MÕISTE TÕLGENDAMINE	16
2.1. Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi tõlgendus ja rakendamine Euroopa Liidu liikmesriikides	16
2.1.1. Tõlgendamine kui isereguleeriv protsess	18
2.1.2. Tõlgendamine kui ühesuunaline protsess	19
2.1.3. TFV mõiste tõlge ja sõnastus Euroopa Liidu liikmesriikides	20
2.1.4. TFV kui dünaamiline põhimõte	22
2.2. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite tõlgendus ja rakendamine	24
2.2.1. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite kasutuselevõtt Euroopa Liidus ..	24
2.2.2. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite rakendamine Euroopa Liidus ...	27
2.2.3. Euroopa TFV	28
2.3. TFV tõlgendamine tavaõigusega riikides	30
2.3.1. Ühendkuningriik	31
2.3.2. USA	35

2.3.3. Teised riigid	37
2.4. TFV tõlgendamine rooma õigusega riikides	39
2.4.1. Saksamaa	40
2.4.2. Austria	42
2.4.3. Prantsusmaa	42
2.4.4. Teised riigid	43
2.5. TFV ja FP – kas sisuliselt samad?	47
2.5.1. TFV ja FP sarnasused	47
2.5.2. TFV ja FP erinevused	48
3. TFV ARENGUSUUNAD: ÜLIMUSLIK VÕI MITTE	54
3.1. FP nõue rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite järgi	54
3.2. Tõese ja ausa kajastamise nõue raamatupidamist ja finantsaruandlust reglementeerivas uues eurodirektiivis	57
KOKKUVÕTE	59
VIIDATUD ALLIKAD	62
SUMMARY	65

ABSTRAKT

Töö pealkiri on: Tõesest ja ausast kajastamisest: ajalooline areng, tõlgendamine eri riikides ja arengusuunad

Uurimistöö eesmärk on anda ülevaade tõese ja ausa kajastamise (ingl. k *true and fair view*, edaspidi TFV) mõiste ajaloolisest tähendusest, tõlgendamise eripäradest ja nende põhjustest eri riikides ning arengusuundadest uuemates juhendmaterjalides.

TFV on tähtsaim metodoloogiline põhimõte, millest tuleb lähtuda nii igapäevases finantsarvestuses kui ka aruannete koostamisel. TFV on tähtsal kohal finantsarvestust käsitlevates eurodirektiivides ja rahvusvahelistes finantsarvestuse standardites. Paljude spetsialistide arvavates on tegemist ülimusliku põhimõttega, mis on tähtsam kui raamatupidamist reguleerivad juhendmaterjalid. Ka riigiti on arusaam tõese ja ausa kajastamise mõistest erinev. Seda mõjutab muuhulgas riigis valitsev õigussüsteem. Ning sellest tulenevalt on Neljandast ja Seitsmendast eurodirektiivist ning rahvusvahelisest finantsarvestuse standardist IAS 1 tulenevaid nõudeid tõlgendatud ja rakendatud erinevalt.

Töö esimene osa käsitleb TFV tekkimist ja ilmumist Neljandasse ja Seitsmendasse eurodirektiivi ning TFV sarnase mõiste FP (ingl. k *fair presentation*, edaspidi FP) tekkimist ja ilmumist rahvusvahelistesse finantsarvestuse standarditesse. Töö teine osa käsitleb TFV nõude tõlgendamist ja mainitud arvestusjuhendite rakendamist eri riikides. Töö kolmas osa käsitleb TFV nõuet uues eurodirektiivis ja FP nõuet viimastes rahvusvahelistes finantsarvestuse standardites.

Magistritöö tulemusel leiab autor, et TFV ja FP on sisuliselt sama tähendusega, kuid TFV on eurodirektiivides ülimuslik, aga FP ei ole rahvusvahelistes finantsarvestuse standardites ülimuslik ja seda peab rakendama kooskõlas mainitud standarditega.

Analüüsimeetodiks on tekstianalüüs.

Võtmesõnad: tõene ja aus kajastamine, tõepärane esitus, Neljas eurodirektiiv, rahvusvahelised finantsarvestuse standardid, tõlgendamine, TFV ülimuslikkus.

SISSEJUHATUS

Tõene ja aus kajastamine (ingl. k *true and fair view*, edaspidi TFV) on tähtsaim metodoloogiline põhimõte, millest tuleb lähtuda nii igapäevases finantsarvestuses kui ka aruannete koostamisel. TFV on tähtsal kohal finantsarvestust käsitlevates eurodirektiivides ja rahvusvahelistes finantsarvestuse standardites.

Paljud spetsialistid (eriti Ühendkuningriigist) arvavad, et tegemist on ülimusliku põhimõttega, mis on tähtsam kui raamatupidamist reguleerivad juhendmaterjalid.

Ka riigiti on arusaam tõese ja ausa kajastamise mõistest erinev. Seda mõjutab ka riigis valitsev õigussüsteem. Anglosaksi õigussüsteemiga riigid peavad TFV-d tähtsaks või kõige tähtsamaks põhimõtteks, kuid rooma õigusega riigid peavad kõige tähtsamaks kooskõla seadustega, eriti maksuseadustega. Ning sellest tulenevalt on Euroopa Ühenduse Neljandast Äriõiguse Direktiivist ning rahvusvahelisest finantsarvestuse standardist IAS 1 tulenevaid nõudeid tõlgendatud ja rakendatud erinevalt.

Esmakordselt on see mõiste ära märgitud juba 1844. aastal Ühendkuningriigis nimetusena täielik ja aus esitamine (*full and fair presentation*). USA analoog tõepärane esitus (*fair presentation*, edaspidi FP) on pärit 1930ndatest aastatest. Kuid kuna see mõiste on filosoofiline ja abstraktne ning seda on raske üheselt seletada, siis on selle sisu ja tähenduse üle vaieldud juba pikka aega. Ka ühe ja sama riigi raamatupidamisreeglite järgi koostatud aruanded võivad olla võrreldamatud, rääkimata eri riikide reeglite järgi koostatud aruannetest.

Vahepeal oli huvi TFV vastu kadunud, aga see muutus tähtsamaks kõrge inflatsiooniga perioodil 1970ndatel aastatel soetusmaksumuse kajastamisel (Evans 2003, 312).

Tõene ja aus kajastamine on tihedalt seotud ka teise metodoloogilise põhimõttega „Sisu on tähtsam kui vorm”.

Arvestust ja finantsaruannete esitamist reguleerivad põhimõtted võib jaotada kolmele tasandile. Kõige alumise tasandi moodustavad üldised, kõikehõlmavad aluspõhimõtted. Siia kuuluvad ka tõese ja ausa kajastamise (TFV) ja tõepärase esituse (FP) põhimõtted. Järgmisel tasandil on veidi detailsemad juhendid, näiteks riiklikul tasandil USA-s FASB-i poolt väljaantud SFAC-d ja Suurbritannias ASB-i poolt väljaantud arvestuspõhimõtete kogum ning IASC poolt väljaantud IASB raamistik. Kõige ülemisel tasandil on kõige detailsemad juhendid erinevate olukordade kajastamiseks (nt Prantsusmaal riiklik kontoplaan, Saksamaal ettevõtteseadus koos maksuseadustega, USA-s US GAAP). (Alexander, Jermakowicz 2006, 138)

Käesolev töö uurib TFV ja FP põhimõtteid:

- * Kas need on erinevad või sisuliselt samad põhimõtted?
- * Kuidas need põhimõtted on tekkinud ja arenenud aja jooksul?
- * Millises suunas need võiksid edaspidi liikuda?

Töö peamine eesmärk on anda ülevaade TFV mõiste ajaloolisest tähendusest, tõlgendamise eripäradest ja nende põhjustest eri riikides, samuti arengusuundadest uuemates juhendmaterjalides.

Autori eesmärk on läbi töötada mõjukamate autorite töö ja finantsarvestuse juhendmaterjalid ning teha nende põhjal järeldusi ja soovitusi tõese ja ausa kajastamise mõiste rakendamiseks.

Antud töö analüüsib tõest ja ausat kajastamist rohkem finantsarvestuse teoreetikute ja vähem praktikute (nt audiitorite ja finantsjuhtide) vaatenurgast.

Töö on jaotatud kolme ossa ning järgnevalt on ära toodud iga osa alameesmärgid.

Esimene osa käsitleb TFV mõiste tekkimist Ühendkuningriigis ja USA-s ning selle ilmumist eurodirektiividesse ja rahvusvahelistesse finantsarvestuse standarditesse.

Selle osa eesmärk on anda ülevaade TFV ja FP mõistete ajaloolisest sisust ja selle muutumisest aja jooksul. Ning kuidas nende mõistete kasutuselevõtmine on laienenud nende sünnimaa(de)lt teistesse riikidesse ja raamatupidamist reguleerivatesse juhendmaterjalidesse.

Teine osa käsitleb seda, kuidas TFV ja FP mõistet on riigiti rakendatud.

Esimene riikide rühmitamine on tehtud riigi õigussüsteemi järgi. Edasi on alapunktidena selle õigussüsteemi tähtsamad esindajad ning nende eripärad TFV ja FP tõlgendamisel.

Teise peatüki eesmärk on läbi erinevuste väljatoomise proovida TFV ja FP tõlgendamist lihtsustada ja ühtlustada.

Kolmas osa käsitleb TFV arengusuundi. See käsitleb TFV tõlgendamist kõige uuema eurodirektiivi ja FP tõlgendamist kõige uuema rahvusvahelise finantsarvestuse standardi IAS 1 ja rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite kontseptuaalse raamistiku järgi.

Kui varem oli suurem mõju Ühendkuningriigi seisukohal, et TFV on ülimuslik, siis viimasel ajal on suurem mõju USA seisukohal, et FP on küll tähtis, aga mitte kõige tähtsam. Kolmanda osa eesmärk ongi anda ülevaade, millise käsitluse mõju on uuemates rahvusvahelistes finantsarvestuse standardites ja eurodirektiivis tugevaim.

Tõese ja ausa kajastamise põhimõtet iseloomustavad järgmised omadused:

- * TFV mõistet on raske üheselt defineerida;
- * TFV on tähtis kõikehõlmav lisanõue kasutamiseks koos detailsemate juhenditega;
- * TFV on iseseisev põhimõte ja seega ka sõltumatu arvestust reguleerivatest juhenditest;
- * TFV on kõrgeim eesmärk või ideaal, mille poole raamatupidamine püüdleb;
- * TFV-d saab vaadelda mitme nurga alt;
- * TFV on vastuolude tekkimisel ülimuslik nõue detailsemate nõuete suhtes.

Analüüsimeetodiks on tekstianalüüs.

Autor soovib avaldada tänu oma juhendajale, kes juhtis tähelepanu töös esinevatele puudustele.

1. TFV MÕISTE TEKKIMINE JA KASUTUSELEVÕTT

Esimene osa käsitleb TFV mõiste tekkimist Ühendkuningriigis ja sarnase mõiste FP tekkimist USA-s ning TFV ilmumist eurodirektiividesse ja FP ilmumist rahvusvahelistesse finantsarvestuse standarditesse.

Selle osa eesmärk on anda ülevaade TFV mõiste ajaloolisest sisust ja selle muutumisest aja jooksul ning kuidas TFV mõiste kasutuselevõtmine on laienenud selle sünnimaa(de)lt teistesse riikidesse ja raamatupidamist reguleerivatesse juhendmaterjalidesse.

1.1. TFV mõiste tekkimine Ühendkuningriigis 19. sajandil

TFV üliluslikkuse kontseptsioon on briti päritolu. Esmakordselt mainitakse täieliku ja ausa kajastamise (ingl. k *full and fair view*) nõuet 1844. a ettevõtteseaduses (Chastney, 1975).

Järgnevas seadustes 1862. aastal ja 1900. aastal on kasutusel mõiste tõene ja laitmatu kajastamine (ingl. k *true and correct view*). Sõna *correct* pidasid raamatupidajad ja audiitorid praktikas kasutamiseks liiga täpseks ning soovitasid asendada. Seega 1947. aastast alates on kasutusel mõiste tõene ja aus kajastamine (TFV) ning samast ajast alates on see ka üliluslik. (Parker, Nobes 1994, 62)

TFV on Ühendkuningriigis üliluslik 1947. aastast alates üksikutele ettevõtetele ja 1948. aastast alates konsolideeritud aruannete koostajatele (Alexander, Archer 2000, 545).

Ühendkuningriigi 1948. a ettevõtteseaduse kohaselt pidid aruanded andma tõese ja ausa ülevaate ettevõtte varast ja kohustustest ning tulemustest ja lisaks sellele pidi aruannete koostamisel järgima teisi raamatupidamist reguleerivaid juhendeid (mida sel ajal oli suhteliselt vähe). Kui juhendite järgimisel tekkis vastuolu TFV nõude järgimisega, siis oli kohustus eirata juhendeid ning järgida TFV-d. (Alexander, Jermakowicz 2006, 139)

Ühendkuningriigi 19. sajandi seadustes on olnud kasutusel erinevad kombinatsioonid sõnadega täielik, aus, laitmatu ja tõene, aga paljude spetsialistide arvates on sisuline tähendus sama (Parker, Nobes 1994, 62).

TFV mõiste kronoloogiline areng Ühendkuningriigis on olnud järgmine (Nobes 1993, 35-48):

- * 1844. a ettevõtte seaduse kohaselt peab bilanss tagama **täieliku ja ausa** kajastuse;
- * 1862. a ettevõtte seaduse kohaselt peavad audiitorid avaldama arvamust, kas nende arvates bilanss on **täielik ja aus** (ingl. k *full and fair*) ja annab seega **tõese ja laitmatu ülevaate** (ingl. k *true and correct view*) ettevõtte tegemiste seisundist vastavalt ettevõtte raamatupidamisregistritele;
- * 1900. a ettevõtte seaduse kohaselt peavad audiitorid avaldama arvamust, kas nende arvates bilanss on koostatud õigesti ja annab seega **tõese ja laitmatu ülevaate** (ingl. k *true and correct view*) ettevõtte tegemiste seisundist vastavalt ettevõtte raamatupidamisregistritele;
- * 1948. a ettevõtte seadus ütleb, et ettevõtte iga raamatupidamisbilanss peab andma **tõese ja ausa ülevaate** (ingl. k *true and fair view*) ettevõtte tegemiste seisundist tema finantsaasta lõpul ja ettevõtte iga kasumiaruande peab andma **tõese ja ausa ülevaate** (ingl. k *true and fair view*) finantsaasta kasumist või kahjumist;
- * 1985. a ettevõtte seadus ütleb, et bilanss peab andma **tõese ja ausa ülevaate** (ingl. k *true and fair view*) ettevõtte tegemiste seisundist tema finantsaasta lõpul ja kasumiaruande peab andma **tõese ja ausa ülevaate** (ingl. k *true and fair view*) ettevõtte kasumist või kahjumist finantsaastal.

TFV nõue on Ühendkuningriigist eksporditud ka teistesse selle mõju all olevatesse riikidesse ning koos Ühendkuningriigi astumisega Euroopa Liitu ka eurodirektiividesse (Alexander, Jermakowicz 2006, 140).

1.2. FP mõiste tekkimine USA-s 20. sajandil

Ühendkuningriigi TFV ligikaudne vaste USA-s on tõepärane esitus (ingl. k *fair presentation*, edaspidi FP), mis on kooskõlas USA raamatupidamise hea tavaga US GAAP (Parker, Nobes 1994, 42).

USA arvestusspetsialistide kutseühing (ingl. k *American Institute of Accountants*, edaspidi AIA) andis 1917. aastal välja märgukirja, millest sai US GAAP-i esimene ametlik dokument. Pärast börsikrahhi 1929. aastal hakkas AIA tegema koostööd New Yorgi väärtpaberituruga (ingl. k *New York Stock Exchange*, edaspidi NYSE). Koostöö tulemusel anti välja viis üldist raamatupidamise põhimõtet ning nõue, et aruanded peavad olema koostatud vastavalt US GAAP-le ja andma ettevõttest tõepärase ettekujutuse. (Alexander, Jermakowicz 2006, 142-144)

NYSE muutis nende põhimõtete järgimise kohustuslikuks kõigile uutele börsifirmadele 1933. aastal ning andis järgmisel aastal välja veel kaks uut seadust eesmärgiga taastada väärtpaberituru usaldusväarsus ja kaitsta investorite huve (Ibid.).

USA väärtpaberituru komitee (ingl. k *U.S. Securities Exchange Commission*, edaspidi SEC) keelas ära igasuguse kõrvalekaldumise soetusmaksumuse printsiibist eesmärgiga võidelda 1920ndatel aastatel laialt levinud praktikaga üle hinnata ettevõtte vara ja kasumit. SEC ei kasutanud oma õigust täiendada US GAAP-i uute reeglitega, vaid volitas seda tegema AIA-t ja edaspidi selle järeltulijat AICPA-t. Enne 1930ndate aastate reforme olid USA-s ainult mõned seadused, mis reguleerisid finantsaruannete koostamist. AIA andis 1936. aastal välja kogumiku üldiste arvestuspõhimõtetega, mida nüüd tuntakse US GAAP-i nime all. Lisaks lõi see arvestusprotseduuride komitee (ingl. k *Committee on Accounting Procedure*, edaspidi CAP), mis andis aastatel 1939-1959 välja 51 infolehte, mis toetasid SEC-i tööd. (Ibid.)

Juhtivad eriala asjatundjad moodustasid 1971. aastal *Wheat*-nimelise komitee, mille töö tulemusena loodi maailma esimene täiskohaga arvestusalaseid juhendeid välja andev organ FASB (ingl. k *Financial Accounting Standards Board*, edaspidi FASB), mis on oma töös iseseisev ja sõltumatu (Ibid.).

Autori arvates on Ühendkuningriigi TFV ja USA FP sisuliselt sama tähendusega, sest Ühendkuningriigis mainitakse TFV-d 85 aastat varem kui USA-s ja on teada, et kui USA

oma seadusandlust täiustas 1929. aastal, siis osalesid selles protsessis mitmed Ühendkuningriigist USA-sse kolinud arvestusspetsialistid.

Autor järeldeb veel, et Ühendkuningriik oli (ja on endiselt) TFV üliluslikkuse vajalikkuses veendunud, sest alles 104 aastat pärast TFV esmakordset mainimist muudeti see nõue Ühendkuningriigis üliluslikuks.

1.3. TFV laienemine Mandri-Euroopasse ja lisamine eurodirektiividesse

TFV lisamine Neljandasse eurodirektiivi

Euroopa Komisjon alustas Euroopa Liidu sisese arvestuse harmoniseerimisega 1960ndatel aastatel eesmärgiga pakkuda kõigile liikmesriikidele võrdseid tingimusi Euroopa Liidu (ingl. k *European Union*, edaspidi EU) siseturul tegutsemiseks (Alexander, Eberhartinger 2010, 46).

Enne Neljandat eurodirektiivi oli TFV kasutusel Ühendkuningriigis, Iirimaal ja Hollandis (Parker, Nobes 1994, 66).

TFV eksporditi Mandri-Euroopasse selle nõude lisamisel Neljandasse Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiivi (edaspidi Neljas eurodirektiiv). Ühendkuningriigi liitumisel Euroopa Liiduga lisati Neljandasse eurodirektiivi ka TFV nõue (ingl. k *true and fair view*, eesti k *õige ja õiglane ülevaade*) ning selle tähtsus kasvas järkjärgult kuni üliluslikkuseni välja.

Algselt tõlgiti Neljas eurodirektiiv kaheksasse keelde ning on huvitav, et kõik need keeled kasutasid TFV märkimiseks ühte sõna, mille inglisekeelne vaste oleks *faithful*, mitte *true and fair view*. Eurodirektiivi edasiarendamisel tekkis veel suurem keeleline erinevus, sest mõned riigid muutsid TFV sõnastust ja mõned täiendasid seda. (Parker, Nobes 1994, 61)

Kuue liikmesriigi esindajatest moodustati 1965. aastal Elmendorff'i komitee dr. Elmendorfiga eesotsas, et arutada Neljanda eurodirektiivi projekti. Projekti eestvedajaks oli Saksamaa, sest seal oli kõige rohkem arenenud raamatupidamisseadus, eriti mis puudutas avalik-õiguslikke ettevõtteid. Aruannete koostamisel ei olnud TFV nõuet, aga need ei tohtinud olla eksitavad ja vastuolus seadustega. (Ibid., 64)

Pärast Elmendorff'i komiteed moodustati Euroopa Liidu arvestusala organisatsioonidest *Groupe d'Etudes* sarnase eesmärgiga: anda nõu Neljandat eurodirektiivi puudutavates küsimustes (Ibid.).

Esimene tööpaber avalikustati 1971. aastal ja see sisaldas Saksamaale iseloomulikku nõuet järgida täpselt arvestuspõhimõtteid, kuid puudus TFV nõue. Teine tööpaber avalikustati 1974. aastal ja see sisaldas juba TFV nõuet. Seega oli Ühendkuningriik suutnud oma tahtmise läbi suruda ning Saksamaa nõue järgida täpselt arvestuspõhimõtteid oli asendatud nõudega järgida Neljandat eurodirektiivi ja TFV nõuet. (Parker, Nobes 1994, 65)

Hoolimata vastuoludest tööpaberi tõlgendamisel, jõustus Neljas eurodirektiiv 1978. aastal tähistades niimoodi anglosaksi raamatupidamisfilosoofia võitu (Ibid., 67).

Neljanda eurodirektiivi kohaselt (art 2 (5)) oli aruannete koostamisel kõige tähtsam järgida TFV nõuet ning selle saavutamiseks võis erandjuhtudel eirata mainitud eurodirektiivi muid nõudeid (Alexander, Jermakovicz 2006, 139).

TFV nõude lisamine Seitsmendesse eurodirektiivi

Euroopa Ühenduse Seitsmes Äriõiguse Direktiiv (edaspidi Seitsmes eurodirektiiv), mis käsitleb konsolideeritud aruandeid, käsitles TFV nõuet sarnaselt Neljanda eurodirektiiviga.

Esialgne tööpaber koostati Elmendorff'i komitee poolt 1976. aastal ning see jõustus pärast parandusi 1983. aastal. Selle järgi pidid konsolideeritud aruanded andma TFV kontsernist kui tervikust arvestades selle vara, kohustusi, finantsseisundit ning tulusid ja kulusid. (Parker, Nobes 1994, 70)

TFV nõude järgimine oli seal samuti ülimuslik ja Euroopa Liidu liikmesriigid tõlgendasid seda sarnaselt Neljanda eurodirektiiviga (Ibid.).

Kokkuvõtteks

Nii nagu Ühendkuningriik tahtis jätkuvalt kasutada ajalooliselt välja kujunenud TFV ülimuslikkust, tahtis ka Saksamaa jätkuvalt järgida oma seadusi, hoolimata Neljandast ja Seitsmendast eurodirektiivist. Ajalooliste traditsioonide jätkamise soov on mõistetav, aga samas takistas see aruandluse ühtlustamist Euroopa Liidus. (Ibid., 80)

Parker'i ja Nobes'i arvates lisati Neljandasse ja Seitsmendesse eurodirektiivi uue tähendusega TFV nõue, millel polnud seost eelnevate TFVsarnaste nõuetega riikide

kohalikes seadustes. Euroopa Komisjoni pikaajalise liikme Karel van Hulle arvates oli TFV küll Ühendkuningriigi päritolu, aga Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis on selle tähendus erinev Ühendkuningriigi TFV tähendusest. Enamik spetsialiste siiski nõustub väitega, et TFV on Ühendkuningriigi päritolu ja see on sealt samasugusena eksporditud teistesse Ühendkuningriigi mõju all olevatesse riikidesse ja Neljandasse ning Seitsmendasse eurodirektiivi. (Parker, Nobes 1994, 69)

TFV ülimuslikkuse põhimõtte Neljandasse ja Seitsmendasse eurodirektiivi lisamise üks eesmärk oli Euroopa Liidu liikmesriikide arvestusalase filosoofia mõjutamine. Teatud juhtudel rakendasid Euroopa Liidu liikmesriigid selle küll oma seadustesse, aga riigis valitsevat filosoofiat ei suutnud see oluliselt mõjutada (nt Prantsusmaa, Hispaania). (Ibid., 82)

Sellekohased uurimistulemused näitavad ka, et TFV ülimuslikkus Euroopa Liidus on praktiliselt väike (Evans 2003, 313).

Käesoleva töö autor leiab, et kui eesmärk on Euroopa Liidu sisese arvestuse ühtlustamine ja harmoniseerimine, siis see on väga pikk ja keeruline protsess, sest puudutab paljusid erineva ajaloo ja kultuuriga riike. Euroopa Liidu liikmesriigid, kel endal puudub arvestusalane ajalugu ja tugevad eriala organisatsioonid, on altimad uuendusi vastu võtma. Esimeste Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas oli palju tugeva arvestusalase ajaloo riike, kus valitses veendumus oma arvestustavade õigsuses ning sellised riigid ei ole nii altid oma harjumusi muutma. Autor arvab, et harmoniseerimine on võimalik, sest kõik Euroopa Liidu liikmesriigid on sellest huvitatud, kuid see võtab rohkem aega.

Autori arvates lisati Neljandasse ja Seitsmendasse eurodirektiivi heas usus uus TFV nõue ja selle nõude ülimuslikkus, kuid praktikas saab seda tõlgendada nii nagu Ühendkuningriigi TFV nõuet.

1.4. FP lisamine rahvusvahelistesse finantsarvestuse standarditesse

Rahvusvaheliste Finantsarvestuse Standardite Sihtasutus (ingl. k *International Financial Reporting Standards Foundation*) on sõltumatu, mittetulunduslik avalikes huvides tegutsev institutsioon, mille peamine eesmärk on välja töötada terviklik komplekt kõrgekvaliteetseid, mõistetavaid ja kergesti kasutatavaid rahvusvahelisi finantsarvestuse standardeid (ingl. k *International Financial Reporting Standards*, edaspidi IFRS). Mainitud

standardite väljatöötamisega tegeleb Rahvusvaheliste Finantsarvestuse Standardite Nõukogu (ingl. k *International Financial Reporting Standards Board*, edaspidi IASB), mis on selle institutsiooni sõltumatu seadusandlik organ. (*About the IFRS Foundation ...*)

Rahvusvaheliste Finantsarvestuse Standardite Nõukogu (ingl. k *International Financial Reporting Standards Committee*, edaspidi IASC) raamistik viitas algselt FP-le ja selle ülimuslikkust ka arutati, aga IFRS-desse otsustati jätta üldine soovitus tõlgendada FP-d nii nagu igas riigis on tavaks. Mõiste FP kasutamine viitas juba kaudselt USA mõjutustele. Siis hakkas tulema soovitusi, eriti ettevõtete poolt, et FP võiks olla ülimuslik. Huvitav on märkida, et audiitorfirmad ei pooldanud ülimuslikkust, sest siis tekib erinevus USA-ga, kus FP ei olnud ülimuslik. FP muudeti siiski ülimuslikuks 1997. aastal ja seda ilma erilise seletusega. (Evans 2003, 318)

FP ülimuslikkusele vaidlesid tugevalt vastu USA ja selle mõju all olev Kanada ning Austraalia, viidates võimalikule väärkasutamisele. Ühendkuningriigi mõju all olevas Austraalias oli ka värskeid kogemusi Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi TFV nõude ülimuslikkuse väärkasutamise kohta. USA SEC ei aktsepteerinudki FP ülimuslikkust IFRS-des. (Ibid.)

FP ülimuslikkuse poolt olid Euroopa Komisjoni esindajad, viidates TFV ülimuslikkusele Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis ning IFRS-de ja mainitud eurodirektiivide vahel kooskõla saavutamisele (Ibid.).

Paljud IFRS-d sarnanevad US GAAP-ga. Mõlemad on printsiibipõhised, kuid US GAAP on teatud nõuetes spetsiifilisem ja sisaldab rohkem detailseid juhendeid. (Alexander, Jermakowicz 2006, 149-150)

Alexander'i ja Jermakowicz'i arvates on IFRS-de ja US GAAP-i ühildumine üle hinnatud ning kui seda valesti mõista, siis võib see isegi kahjulik olla (Ibid.).

Tähtsad erinevused US GAAP-i ja IFRS-de vahel on lisaks TFV ülimuslikkusele veel konsolideerimine ja *fair value*-meetodi kasutamine (Ibid., 155-156):

- * *Fair value*-meetodi kasutamisega on seotud finantsinstrumentide ja kasumi kajastamine. IASB soosib *fair value*-meetodil vara kajastamist kui see on asjakohane, kuid FASB eelistab enamasti depretsieeritud soetusmaksumuse meetodit;
- * Konsolideerimise vajaduse üle otsustatakse USA-s hääletamise teel (kvantitatiivne lähenemine), aga IFRS-de järgi sõltub see valitseva mõju olemasolust (kvalitatiivne meetod).

Huvitav on märkida, et rahvusvaheline finantsarvestuse standard IAS 1 § 14 sisaldab IASB loodud FP nõuet, § 15 sisaldab eurodirektiivide TFV nõuet ja § 16 sisaldab Ühendkuningriigi seadustest pärit TFV nõuet. Seega on tegemist kolme eri päritolu põhimõttega. (Alexander, Jermakovicz 2006, 159)

Autor leiab, et rahvusvahelistesse finantsarvestuse standarditesse lisati sisuliselt sama tähendusega FP nagu oli paarkümmend aastat varem Neljandasse ja Seitsmendasse eurodirektiivi lisatud TFV, sest need olid mõlemad ülimuslikud. Kui need ei oleks olnud ülimuslikud, siis saaks neid tõlgendada vastavalt oma kontekstile ja see võis põhjustada erinevusi.

2. TFV MÕISTE TÕLGENDAMINE

Töö teine osa käsitleb seda, kuidas TFV mõistet riigiti rakendatakse ja tõlgendatakse.

TFV uurimisel tuleb eristada selle nõude kajastamist ja selle nõude tähendust. Kajastamine tähendab, et majandusüksusest tuleb anda tõepärane pilt, aga selle saavutamise viis võib olla erinev ja muutuda. Näiteks mõnel aastal ja/või mõne majandusüksuse puhul võib olla vajalik avalikustada lisainfot selleks, et TFV nõuet järgida. (Parker, Nobes 1994, 61-62)

Esmalt vaadeldakse, kuidas eurodirektiivides ja rahvusvahelistes finantsarvestuse standardites olevaid TFV ja FP nõudeid on mõistetud ja kasutusele võetud.

Riikide teine rühmitamine on tehtud nende õigussüsteemi järgi. Edasi on alapunktidenäna nende tähtsamad esindajad ning nende eripärad TFV tõlgendamisel.

Peatüki eesmärk on läbi erinevuste väljatoomise proovida TFV tõlgendamist lihtsustada ja ühtlustada.

Üldistavalt võib märkida, et rahvusvahelisel tasandil domineerivad arvestusalal kaks riikide rühma: Euroopa Liit eurodirektiivide kaudu ja Anglo-Ameerika rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite nõukogu IASC kaudu (Alexander, Archer, 2000, 539).

2.1. Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi tõlgendus ja rakendamine

Euroopa Liidu liikmesriikides

Euroopa Liidu liikmesriikides tekitab probleeme Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi tõlgendamine.

Õigusnormid on sageli abstraktselt sõnastatud. Seetõttu on nende praktikas rakendamine harva ühetähenduslik ja konkreetsetes situatsioonides ei ole see piisav ning on vaja lisajuhendeid. (Ordelheide 1996, 500)

TFV on Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis peamine põhimõte ja sellise printsiibipõhise süsteemi rakendamiseks praktikas on vaja osata seda tõlgendada (Nobes 2006, 86).

Arvestuse reguleerimisprotsess Euroopa Liidu liikmesriikides erineb sinna mittekuuluvate riikide omast. Viimastes on see kahetasandiline: esimene on seaduse loomine ja sellele järgneb selle rakendamine konkreetsetesse seadustesse praktikas kasutamiseks. Liikmesriikides koosneb esimene tasand kahest osast: kõige tähtsam on eurodirektiiv ja seejärel selle lisamine riigi seadustesse. Neile järgneb praktikas kasutamine. (Ordelheide 1996, 497)

Sellise kolmetasandilise reguleerimise käigus võib eristada kolme TFV-d (Ibid.):

- * Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis olev Euroopa TFV;
- * riigi tasandile teisendatud riigi TFV;
- * praktikas rakendatav seaduste ja reeglite TFV.

Ordelheide arvates tähendab Euroopa TFV seda, kuidas liikmesriigid pidid Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi TFV nõuet tõlgendama. Kui riik sai Euroopa Liidu liikmeks, siis riigis seni kehtinud seadused (nt Ühendkuningriigi TFV) läksid ajalukku ja selle asemel hakkasid kehtima Euroopa Liidu seadused (nt Euroopa TFV). Võttes arvesse, et Euroopa TFV puudutab kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides tegutsevaid kõiki ettevõtteid (ja neid on palju), on tegemist tähtsa mõistega. Ta mõistab, et see võib esialgu tunduda juuksekarva lõhki ajamisena, sest nt Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis olev TFV nõue on samamoodi sõnastatud nagu Ühendkuningriigi ettevõtteseaduses, aga peab arvestama, et tegemist on erinevate seadusandlike organitega ja erineva rakenduspiirkonnaga ning nt Saksamaal ja Prantsusmaal kehtisid enne Euroopa Liiduga liitumist teistsugused arvestuspõhimõtted. (1993, 81-82)

Euroopa TFV oli ära määratletud kõikide kehtivate eurodirektiividega, eriti aga Neljanda eurodirektiivi arvestust reguleerivate punktidega (nt art 31, art 34-42). Kõik riiklikud arvestusjuhendid, mis on nendega kooskõlas, vastavad Euroopa TFV nõudele. (Ibid., 82, 84)

Alexander'i arvates on Euroopa Liidu liikmesriikides kalduvus tõlgendada eurodirektiive kooskõlas oma kohalike traditsioonide ja GAAP-iga. TFV on samuti elav ja dünaamiline põhimõte ja seda mõjutab ümbritsev keskkond, kus seda kasutatakse. (1993, 59)

Alexander kahtleb Euroopa TFV olemasolus, sest raamatupidamine sõltub suuresti riigis valitsevast kultuurist ning seega iga liikmesriik rakendab eurodirektiive vastavalt oma seadustele, tavadele ja ärikultuurile. Ainult sellisel võimatul juhul kui kõikide liikmesriikide seaduste tõlgendused ning rakendused praktikas oleksid identsed, saaks rääkida Euroopa tasandil ühtsest TFV-st. (1996, 485-486)

Evans kritiseeris, et TFV nõue on Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis liiga üldine ja puuduvad konkreetset juhendid, kuidas seda tõlgendada ja praktikas rakendada (2003, 319).

TFV-d ei ole kunagi ametlikult defineeritud ja pole ka arutatud, kas defineerimine oleks vajalik või soovitatav. Evans'i arvates on TFV abstraktne ja filosoofiline põhimõte ning selle tõlgendamiseks soovitatav „mõistlikult” on samuti raskesti tõlgendatav. Pärast eurodirektiividesse lisamist on TFV tõlgendamisele küll rohkem tähelepanu pööratud. Eurodirektiivide puhul on tegemist Euroopa Liidu seadustega ja selle tõlgendamise üle otsustab lõplikult Euroopa Kohus (Ibid., 312)

Chastney uuris oma töös 1975. aastal erinevaid kohtulahendeid ja arvestuspraktikat ning leidis, et TFV-d saab tõlgendada ühtse tervikuna, mitte eraldi sõnadena ning tal on sisuline tähendus teatud kindlas kontekstis (1975).

2.1.1. Tõlgendamine kui isereguleeriv protsess

Ordelleide arvates on tõlgendamine isereguleeriv protsess eurodirektiivide eesmärke kõige paremini saavutada aitaval viisil ning seda ei takista erinev sõnastus liikmesriikide keeltes. See tagab Euroopa õigussüsteemi iseseisvuse ka juhul kui mõni õigusnorm on algselt pärit ühest kindlast liikmesriigist. (1996, 498)

Ebamääraseid olukordi (nt TFV nõue, vara, kohustised, finantsseisund, kasum, kahjum) peab tõlgendama sarnaselt kõigis liikmesriikides, mida toetab ka Euroopa Kohus. Liikmesriigid ei tohi tõlgendada eurodirektiive erinevalt tulenevalt oma riiklikest tavadest või seadustest ning Euroopa Kohtul on õigus selle üle otsustada. (Ibid.)

Ordelleide arvates alahindasid arvestusspetsialistid liikmesriikides eurodirektiivide tähtsust ning olid liigselt kinni kohalikes tavades. Nad võisid tõlgendamisel tugineda oma erialastele kogemustele, kuid pidid arvestama ka eurodirektiivide nõuetega. (Ibid., 502, 504)

Ordelleide arvates tähendas eurodirektiividega nõustumine ka nende järgimisega nõustumist. Seda võib nimetada ka Euroopa kultuuri arendamiseks, kus iga liikmesriik on

nõus loobuma tükikesest oma tavadest, et aidata edasi arendada ühist arvestussüsteemi. (Ordelheide 1996, 499)

Kui liikmesriik järjekindlalt eirab eurodirektiivi nõudeid, siis võib Euroopa Komisjon süüdistada seda liikmesriiki seaduserikkumises. Euroopa Kohus võib sundida liikmesriiki muutma oma seadust hoolimata pikaajalistest tavadest, millel see seadus võib põhineda. Eurodirektiivide tõlgendus liikmesriikides peab jääma lubatud piiridesse ning Ordelheide arvates andis see piisavalt laia tõlgendamisvõimaluse, nii et iga liikmesriigi praktika mahtus sinna sisse ja eri riigid võisid tõlgendada veidi erinevalt. (Ibid.)

Euroopa Kohtusse on jõudnud kaasuseid eurodirektiivide nõuete eiramise kohta Euroopa Liidu liikmesriigis, aga mitte konkreetselt TFV põhimõtte rakendamise kohta (Ibid., 503).

Arvestuse harmoniseerimisest Euroopa Liidu liikmesriikides on 1991. aastal oma raamatus kirjutanud ka John Flower, viidates raamatupidaja dilemmale: kas ta peab püüdma saavutada ühtset ideaalset Euroopa Liidu eesmärki või peab ta arvestama oma riigi kultuuri eripäradega ja sellest johtuvate erisustega arvestuses ja aruannetes. (Alexander, Archer 1993, 130)

Magistritöö autori arvates on Ordelheide idee ühtsest kõiki Euroopa Liidu liikmesriike katvast Euroopa TFV-st üllas, aga kahtleb selle saavutamise võimalikkuses, sest eurodirektiivides puuduvad selleks konkreetsed juhendid ja seega peavad kõik liikmesriigid paratamatult ise neid tõlgendama vastavalt oma tavadele.

Autor leiab, et erinevat tõlgendamist põhjustab veel eurodirektiivide mitmetasandiline rakendamine kõigepealt eurodirektiividest liikmesriikide seadustesse ja sealt edasi majandusüksuste tasandile. Samuti eurodirektiivide originaalide loomine kõikides liikmesriikide keeltes (tol ajal kaheksas ja nüüd 24-s keeles). Paratamatult kaotab Euroopa TFV osa oma algsest ideest läbides kolm tasandit ja mitu keelt.

2.1.2. Tõlgendamine kui ühesuunaline protsess

Ordelheide arvates on eurodirektiivide tõlgendamine ühesuunaline protsess, kus üldisemad põhimõtted aitavad tõlgendada spetsiifilisemaid reegleid ning kus nende eristamine lihtsustab nende omavahelisi suhteid. Lisaks võivad põhimõtted ja reeglid olla mitmel tasandil (nt kaks üldist põhimõtet ja kaks spetsiifilist reeglit). Ordelheide arvates

peabki Neljanda eurodirektiivi tõlgendamisel arvestama samaaegselt mitme põhimõtte ja reeglga, sest nii saavutatakse maksimaalne kasu. (1996, 501)

Alexander'i arvates on reeglite loomisel tähtsaimaks eesmärgiks otstarbekus ja harmoonia. Seega, kui arendada välja võimalikult selgelt mõistetav TFV põhimõte, siis aitab see Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi reegleid paremini mõista. Siisamaani ei ole seda tehtud ja kui see peaks õnnestuma, siis satub see Ordelheide arvates vastuollu mitme teise samades eurodirektiivides oleva reeglga. (Ibid.)

Ordelheide ja Alexander on eri arvamusel TFV üliluslikkusest eurodirektiivides. Alexanderi arvates on TFV üliluslik Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi ja Euroopa Liidu liikmesriikide seaduste suhtes, kuid Ordelheide ja ka van Hulle arvates peab eelkõige järgima mainitud eurodirektiive ning vajadusel avaldama lisainfot aruande lisades TFV saavutamiseks (Ibid., 504).

Viimati mainitud viisil tõlgendasid ja rakendasid Neljandat ja Seitsmendat eurodirektiivi Saksamaa ja Austraalia (Parker, Nobes 1994, 67).

Saksamaal ja teistes Mandri-Euroopa riikides on levinud spetsiifiliste reeglite üliluslikkus üldiste reeglite üle. Funktsionaalne e teleoloogiline seaduste tõlgendamine lubab erandjuhtudel eirata seadusega ettenähtud arvestusmeetodeid ja rakendada teisi, juhul kui viimased aitavad paremini seaduse eesmäärke saavutada. (Ordelheide 1996, 495)

Ühendkuningriik ei kiitnud sellist tõlgendust heaks, sest nende arvates on TFV üliluslik eesmärk ja selle saavutamiseks on vastuolulistel juhtudel lubatud eurodirektiive ja riikide seadusi eirata. Näitena sobib põhivara kuluks kandmine Mandri-Euroopa riikides eesmärgiga vähendada maksustatavat kasumit, kus on seadusega lubatud kuluks kanda teatud protsent põhivara soetusmaksumusest, kuigi see ei pruugi iseloomustada põhivara tegelikku kasutamist. (Parker, Nobes 1994, 67)

Autori arvates on see ideena hea mõte tõlgendada Euroopa TFV kui üldisema põhimõtte abil spetsiifilisemaid reegleid, kuid selle rakendamine Mandri-Euroopas võib palju probleeme ja väärkasutamist põhjustada.

2.1.3. TFV mõiste tõlge ja sõnastus Euroopa Liidu liikmesriikides

Ühendkuningriik on ainus Euroopa Liidu riik, kus TFV on tõlgitud kahe sõnaga. Paljud Mandri-Euroopa riigid on tõlkinud TFV oma keelde ühe sõnana (nt *fidèle* prantsuse

keeles, *fiel* hispaania keeles, *getrouw* hollandi keeles). Kõige paremateks peetakse Ühendkuningriigi ja Hollandi TFV sõnastusi. (Parker, Nobes 1994, 68-69).

Ühendkuningriigi arvestusspetsialistid (nt Chastney) on arutlenud „tõese” ja „ausa” mõistete erinevuse üle ning leidnud, et „tõene” ei pruugi alati ka „aus” olla. Paljud ei eristagi neid mõisteid, vaid käsitlevad ühtse tervikuna. Audiitorite jaoks tähendab tõene, et aruanded on vastavuses tegelikkusega ja aus, et aruanded ei ole eksitavad, aga finantsdirektorite jaoks on tegemist sisuliselt ühe nõudega. (Ibid., 25,68)

Riike saab rühmitada selle järgi, kuidas nad TFV nõude on oma seadustes sätestanud. Kõige erinevamad on Ühendkuningriik ja Saksamaa. (Ibid., 61)

Seitse riiki järgisid eurodirektiivide sõnastust ja viis riiki (Holland, Taani, Itaalia, Hispaania, Portugal) ei teinud seda (Ibid., 71).

Parker'i ja Nobes'i arvates näitab TFV nõude rakendamine liikmesriikide võimet ühendada oma kultuuri selle mõne riigi jaoks võõrapärase mõistega. Enamasti kasutatakse TFV-ga umbmäärast artiklit *a*, mis tähendab, et erinevad aruanded kokku vastavad antud nõudele. Itaalia, Kreeka, Hollandi ja Hispaania seadustes võeti kasutusele määratud artikkel *the*, seega peaks aruanded andma ainult ühe TFV. Seega mõjutavad TFV tähendust kohalikud seadused ja praktika, aga sel peaks säilima osaline sõltumatus, nii et teatud juhtudel on vajalik lisainfo avalikustamine TFV saavutamiseks. (Ibid., 71-73)

Alexander ja Eberhartinger on jaotanud Euroopa Liidu liikmesriigid Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi rakendamise järgi kolme rühma (2009, 572):

- 1) TFV on jätkuvalt üliluslik (nt Ühendkuningriik ja Iirimaa, Holland);
- 2) Neljandat eurodirektiivi rakendatakse liikmesriigis nii nagu anglosaksi riikides (nt Taani, Prantsusmaa, Hispaania, Portugal);
- 3) Spetsiifilised reeglid on jätkuvalt tähtsamad kui üldised (nt Saksamaa, Itaalia, Austria, Rootsi).

Seega kaks rühma riike tunnistasid TFV üliluslikkust oma riigis ja kolmas rühm mitte (Alexander, Eberhartinger 2009, 572).

Nii seaduselojate kui ka finantsdirektorite ja audiitorite jaoks oli TFV üliluslik seaduste suhtes. Euroopa Liidu komitee arvates saab TFV üliluslikkust rakendada paremini üksikutes ettevõtetes, mitte üldiselt. Teised riigid peale Ühendkuningriigi ja Iirimaa tõlgendasid eriolukordasid nii, et üldist erinevust seadustest ei saa tekkida. (Parker, Nobes 1994, 76)

Järgnevalt mõned näited (Ibid., 75):

- * Varude arvestamisel ei soovitata kasutada LIFO meetodit, sest see ei järgi TFV-d, kuigi Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv ja Ühendkuningriigi seadused lubasid seda kasutada;
- * Investeerimise eesmärgil soetatud hooneid ei soovitata depretsieerida, kuigi Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv ja Ühendkuningriigi seadused seda lubasid;
- * Välisvaluutas pikaajalistelt laenudelt tekkinud valuutakursside kadumit/kahjumit ei soovitata kajastada tulu või kuluna, kuigi Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv ja Ühendkuningriigi seadused seda lubasid.

Konsolideeritud aruannete koostajatel oli rohkem tegutsemisvabadust kui üksikettevõtetel. Nt Prantsusmaal hakati eelistama „Sisu on tähtsam kui vorm” nõuet varasemale maksupõhisele lähenemisele või kasutati rohkem tekkepõhisele arvestusele iseloomulikke: kapitalirendiga ostetud varade kapitaliseerimist, arvestuslike maksude kajastamist, realiseerimata kadumite kajastamist valuutakursi muutustest. Erandkorras lubati seadusi eirata TFV saavutamiseks. Teistes ülalmainitud riikides oli sarnane käsitlus (Parker, Nobes 1994, 77-78)

Saksamaal eeldati, et õigusaktide järgimine tagab ka TFV saavutamise. TFV-d kasutati ainult lisades, aruannete koostamisel ei tohtinud seda järgida ja seaduste eiramine oli keelatud. (Ibid.)

Itaalias oli väga erandlikel juhtudel lubatud seadust eirata (Parker, Nobes 1994, 79-80).

Käesoleva töö autori arvates oli TFV Euroopa Liidu liikmesriikide keeltesse tõlgitud nii, et seda võiks tõlgendada sarnaselt, kuid tegelikult olid liikmesriikide tõlgendused väga erinevad ja mõned ei järginud üldse Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi nõudeid.

2.1.4. TFV kui dünaamiline põhimõte

Nobes'i arvates on TFV dünaamiline põhimõte, sest selle tõlgendamist mõjutavad nii arvestusstandardid kui ka -praktika. Näiteks pikaajalistest ehituslepingutest tulu (ja kasumi) kajastamisel valmidusastmemeetodil on eesmärk eelkõige anda finantsaruannete lugejatele asjast tõene ülevaade. (2006, 85)

Euroopa Komisjon (Van Hulle) nõustus Nobes'ga. Euroopa Komisjoni arvates on eurodirektiivide tõlgendamine muutunud 1970ndatest ja 1980ndatest aastatest alates ja eurodirektiive peaks tõlgendama kui dünaamilisi põhimõtteid, sest selline käsitlus aitab vähendada konflikte eurodirektiivide ja IFRS-de tõlgendamise vahel. Konflikti korral ja kui IFRS-e peetakse eurodirektiividest tähtsamaks, soovitati parendada eurodirektiivide sõnastust. (Wüstermann, Kierzek 2006, 101)

Alexander nõustus, et arvestuspõhimõtete tõlgendus eurodirektiivides võib aja jooksul muutuda ka siis, kui nende sõnastust ei ole muudetud, aga Schön'i arvates sai tõlgendust muuta ainult Euroopa Kohus. Seega võib Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi dünaamiline tõlgendamine kooskõla saavutamiseks IFRS-dega olla õiguslikult vastuolus mainitud eurodirektiivide nõuetega. (Ibid., 101-102)

Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi ja TFV ülimuslikkuse tõlgendamine ja rakendus on Euroopa Liidu liikmesriikides erinev ning mõnede autorite arvates takistab selline liigne paindlikkus aruandluse ühtlustamist, mis on tähtis nt kapitaliturgudel aruannete võrreldavuse ja läbipaistvuse saavutamiseks (Evans 2003, 322).

Alexander'i arvates iseloomustab TFV-d järgnev (1993, 75):

- * TFV on ja peab olema ülimuslik;
- * TFV on alati asjakohane, kas otseselt või kaudselt erinevate regulatsioonide kaudu;
- * TFV toimib enamasti kaudselt läbi erinevate regulatsioonide, mis eeldab, et viimased on väga korralikult koostatud;
- * TFV mõjutab finantsarvestust tervikuna aidates mõista selle aluspõhimõtteid, mida sellega tahetakse saavutada ning mis suunas seda tahetakse mõjutada tulevikus kogu Euroopas;
- * TFV on pidev protsess.

Ühendkuningriigis on TFV dünaamiline põhimõte ja kuna seal on tegemist ka ülimusliku nõudega, siis peaks seadusi muutma vastavalt sellele, kuidas TFV tõlgendus aja jooksul on muutunud. Ühendkuningriigi juristid toetavad sama arvamust. (Alexander, Archer 2003, 11)

Käesoleva töö autor arvab, et TFV on dünaamiline põhimõte ja selle tõlgendus sõltub suuresti seda ümbritsevast kontekstist. Samas on TFV dünaamilisus ka põhjus, miks seda on

raske defineerida ja selle nõude järgimise kohta konkreetseid ettekirjutusi teha ning miks nendest tulenevalt on TFV tõlgendus Euroopa Liidu liikmesriikides nii erinev.

2.2. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite tõlgendus ja rakendamine

2.2.1. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite kasutuselevõtt Euroopa Liidus

Euroopa Liidu seadustik ei nõua otseselt arvestusstandardite harmoniseerimist Euroopa Liidus, aga see vajadus on tekkinud Euroopa Liidu siseturu parema toimimise huvides. Euroopa Liidu seadustik reguleerib liikmesriikides kaupade, inimeste, teenuste ja kapitali vaba liikumist eesmärgiga saavutada majanduslikku, sotsiaalset ja poliitilist kasu ning parendada üldist heaolu. (Schaub, 2005, 609)

Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv tõstsid finantsarvestuse kvaliteeti, aidates samal ajal säilitada liikmesriikide erinevaid traditsioone, aga selle puuduseks oli arvestusmeetodite lai valik, mis takistas aruannete võrreldavust (Ibid., 610).

Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv ei sobinud suurtele rahvusvahelistel kapitaliturgudel tegutsevatele firmadele, kes olid sunnitud kasutama lisaks oma riigi arvestusjuhenditele ka US GAAP-i. See põhjustas suuremaid kulutusi ja kohati liiga erinevaid ning võrreldamatuid aruandeid. Poliitilises plaanis ei saanud Euroopa Komisjon kuidagi mõjutada US GAAP-i koostamist ja US GAAP ei olnud Euroopa Liidu kontekstis alati sobilik, sest see oli ja on koostatud ühe riigi majandust ja vajadusi arvestades. (Ibid., 611)

Enamiku arvates oli arvestusstandardite ühilduvus maailmamastaabis soovitud eesmärk suuremate kapitaliturgude seisukohast, mida toetasid ka SEC ja Euroopa Komisjon (Alexander, Jermakowicz 2006, 154).

Euroopa Komisjon otsustas rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite (ingl. k *International Financial Reporting Standards*, edaspidi IFRS) rakendamiseks kasutada õigusliku alusena regulatsiooni. Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi rakendamiseks pidid Euroopa Liidu liikmesriigid nende eurodirektiivide nõuded esmalt oma kohalikes seadustes kasutusele võtma, aga regulatsioon oli igas liikmesriigis otse rakendatav. See võimaldas aega

kokku hoida ja IFRS-d kiiremini kasutusele võtta, sest ei olnud vaja iga liikmesriigi seadusandlike organite sekkumist. (Schaub, 2005, 612)

IFRS-de kasutuselevõtmise vajadust hakati Euroopa Liidus arutama 1995. aastal. Euroopa Komisjon mõistis, et neil on valida kahe alternatiivi vahel: kas võtta kasutusele US GAAP või IFRS-d. Otsustati toetada IFRS-de kohaldamist ja kasutuselevõttu Euroopa Liidus, sest seda protsessi sai Euroopa Komisjon mõjutada, erinevalt US GAAP-ist. (Alexander, Eberhartinger 2010, 52)

IFRS-d töötati algselt välja kontekstivabaks kasutamiseks peamiselt kapitaliturgude jaoks eesmärgiga suurendada Euroopa Liidu börsiettevõtete aruannete võrreldavust (Ibid., 38).

Euroopa Komisjon otsustas 2002. aastal võtta IFRS-d Euroopa Liidus kasutusele alates 2005. aastast (*Who We are...*).

Schaub'i arvates oli 2005. aasta pöördepunktiks, sest alates 1.1.2005 olid kõik Euroopa Liidu börsiettevõtted kohustatud koostama oma konsolideeritud aruanded nende järgi. Euroopa Liidu kapitaliturgude jaoks oli ühe tervikliku arvestusstandardite komplekti kasutusele võtmine järsk tõus aruannete kvaliteedis. (2005, 609)

Schaub mainib oma artiklis, et Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv mõjutasid umbes viit miljonit piiratud vastutusega äriühingut ja IFRS-d mõjutasid otseselt umbes kaheksat tuhandet äriühingut, kuid IFRS-de kaudne mõju on suurem (Ibid., 613).

IFRS-e ei pea kasutama Euroopa Liidu börsidel olevad Euroopa Liitu mitte kuuluvatest riikidest pärit äriühingud kui nad arvavad, et nende kasutatav GAAP on võrreldav IFRS-dega ja saadud aruanded on samuti võrreldavad (Ibid., 609).

Euroopa Liidu liikmesriigid võivad kohalikul tasandil muuta IFRS-d kohustuslikuks ka mittebörsifirmadele, kusjuures neid ei tohi sel juhul muuta või osaliselt rakendada, vaid tuleb täies mahus otse kasutusele võtta (Ibid., 614).

IFRS-de kasutamine on kohustuslik ainult börsifirmade konsolideeritud aruannete koostamisel ja iga üksiku äriühingu aruanne võis (ja võib endiselt) olla koostatud kohalike seadusi järgides. Paljudes Euroopa Liidu liikmesriikides on arvestus tihedalt seotud maksustamisega ja IFRS-de kasutamine muudaks keeruliseks õige maksuarvestuse. Juhul kui mõni börsiettevõtte ei pea koostama konsolideeritud aruandeid, siis võib Euroopa Liidu liikmesriik ise otsustada, kas teha ka IFRS-de järgi koostatud aruanne kohustuslikuks või mitte. (Schaub 2005, 614)

USA börsil tegutsevad Euroopa Liidu liikmesriikidest pärit börsiettevõtted, mis varem koostasid aruandeid US GAAP-i järgi, said kaks aastat üleminekuaega enne IFRS-de kasutuselevõttu. IFRS-de väljatöötamisel oli arutusel ka US GAAP-i samaaegne lubamine koos IFRS-dega, kuid sellest otsustati loobuda, sest US GAAP on liiga tugevalt seotud ühe riigi ja tema majandusega ning ei moodusta rahvusvahelist võrgustikku ja võib takistada IFRS-de edasist arengut. (Shaub 2005, 615)

IFRS-d pidid vastama kolmele miinimumnõudele, milleta ei olnud nende rakendamine lubatud (Ibid., 618-619):

- * IFRS-d ei tohtinud olla vastuolus Euroopa Liidu Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi TFV nõudega. Siin ei mõeldud IFRS-de jäika vastavust igale eurodirektiivi sättele, vaid et lõpptulemus oleks suurel määral vastavuses eurodirektiivide kasutamisel saavutatuga. Praktikas tähendas see sarnast arvestusalast mõtlemist ja lähenemist. Juhul kui IFRS-de järgi oli võimalik saavutada parem tulemus kui eurodirektiivide järgi (st eurodirektiivide mõttekäiku edasi arendada ja täiustada), võis teha ettepaneku eurodirektiivide loojatele nende parendamiseks;

- * IFRS-d pidid soodustama Euroopa avalikku heaolu. Siin mõeldi eelkõige seda, et Euroopa Liidu börsiettevõtted oleksid maailmamastaabis konkurentsivõimelisemad ja nende aruanded paremini võrreldavad US GAAP-i järgi koostatud aruannetega. Laiema eesmärgina parendab see kogu maailma kapitaliturgude toimimist ja kapitali paigutamist. IASB ja FASB otsustasid 2002. aastal Norwalki kokkuleppe kohaselt teha koostööd, et saavutada suurem ühilduvus IFRS-de ja US GAAP-i vahel. IASB jaoks oli see tähtis, sest kui SEC aktsepteerib IFRS-e, siis ei pea USA börsil tegutsevad Euroopa Liidu äriühingud enam oma IFRS-de järgi koostatud aruandeid US GAAP-i järgi ümber hindama;

- * IFRS-d pidid olema ka arusaadavad, asjakohased, usaldusväärsed ja võrreldavad.

Autori arvates oli rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite kasutuselevõtmise protsess kiirem, lihtsam ja vähem probleeme tekitav kui Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi kasutuselevõtmine, sest see puudutas oluliselt väiksemat hulka ettevõtteid, seda ei olnud vaja kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide seadustesse rakendada ja mainitud standardite järgijad olid ka ise huvitatud, et nende aruanded börsidel võimalikult selged ja võrreldavad oleksid. Lisaks võib eeldada, et börsiettevõtetel oli varasemast rohkem teadmisi

ja kogemusi erinevate arvestusnõuete järgimisest kui mittebörsiettevõtetal ja uute nõuete järgimine seega lihtsam.

2.2.2. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite rakendamine Euroopa Liidus

Euroopa Liidu seadustik põhineb ajalooliselt rooma õigusele ja paljud riigid hakkasid selles vaimus IFRS-e kehtestama. Paljudes Euroopa Liidu liikmesriikides on ka ajalooliselt nõrgalt arenenud kapitaliturud ja aruannete esitamise nõuded on peamiselt suunatud mittebörsifirmadele. Seega põhjustas IFRS-de ja Euroopa Liidu liikmesriikide traditsioonide kõrvutamise erinevat suhtumist ja ootusi, mis võib viia vastastikuse kahtluse ja ebakindluse tekkeni. (Nobes 2006, 38)

Alexander'i arvates rakendatakse ja tõlgendatakse IFRS-e Euroopa Liidu liikmesriikides erinevalt vastavalt kohalikele tavadele, õigussüsteemile ja majanduskeskkonnale ning sellega peaksid standardite loojad arvestama. Isegi kui õigusaktide tekst on sama, siis tõlgendus võib olla ikkagi erinev. (Wüstemann, Kierzek 2006, 103)

Peab arvestama ka asjaoluga, et samade arvestuspõhimõtete rakendamine sarnastes situatsioonides ei taga alati sarnaseid tulemusi ja võrreldavaid aruandeid, sest ettevõtted ise võivad tõlgendada sama olukorda erinevalt. Selline iseotsustamine on iseloomulik anglosaksi riikidele ja on Mandri-Euroopa riikides peaaegu tundmatu. (Ibid., 106)

Wüstemann ja Kierzek soovivad IFRS-de deduktiivset tõlgendamist, mille järgi Euroopa Liidu arvestuse harmoniseerimise järeldused tuletatakse eesmärgist ja harmoniseerimise sisust ning iga konkreetse olukorra õige lahenduse peaks deduktiivselt tuletama tähtsamate juhendite rakendamisel (Ibid., 106-107, 110).

Alexander ja Nobes soovivad induktiivset käsitlust, mille kohaselt järeldused saadakse arvestuspraktikat jälgides (Wüstemann, Kierzek 2006, 106-107,110).

Alexander'i ja Eberhartinger'i arvates saab IFRS-d Euroopa Liidu liikmesriikides täielikult kasutusele võtta ja teha seda ilma eurodirektiivide nõuetega vastuollu minemata. Nad soovitasid kasutada teleoloogilist tõlgendamist, mida toetab ka Euroopa Komisjoni 2003. aastal välja antud avaldus. (2010, 52-53)

Teleoloogilise tõlgendamise käigus peab lähtuma IASB eesmärgist saavutada kõrgekvaliteetsed ülemaailmsed standardid, mida toetavad ja mõjutavad eurodirektiivid. Teatud juhtudel (nt *goodwill*'i amortiseerimine IFRS 3 ja Neljanda ning Seitsmenda

eurodirektiivi järgi) võivad tekkida vastuolud, aga neid võib IFRS-de raamistiku soovitusel kohaselt ignoreerida, sest TFV saavutamiseks ei ole vajalik kooskõla saavutamine iga üksiku määruse vahel. *Goodwill*'i amortiseerimine või kuluks kandmine vastavalt tema *fair value* muutustele ei ole TFV saavutamisel põhjapaneva tähtsusega. Antud juhul soovitasid Alexander ja Eberhartinger IFRS 3 teleoloogilist tõlgendamist, mille kohaselt eesmärk on IFRS-de rakendamine, mida toetavad eurodirektiivide nõuded nii palju kui võimalik. (Alexander, Eberhartinger 2010, 53-56)

Samas leidsid nad, et üksikute määruste ignoreerimine põhjustab seaduslikku ebakindlust ja ebamäärasust ning alati ei peaks toetuma üldistele arvestuspõhimõtetele (nt „Sisu on tähtsam kui vorm” ja „TFV ülimumuslikkus”) *de facto*, vaid need peaksid ka õigusaktides *de jure* kirjas olema (Ibid., 56).

Alexander'i ja Archer'i arvates koosnes enamuse arvestusjuhenditest teisejärgulistest reeglitest. Ülimumuslikkus esines vähestes (nt IAS 1, Neljas eurodirektiiv) ja sellistel erandjuhtudel kohustab see eirama teisejärgulised reeglid TFV saavutamiseks. Nt kui ettevõtte bilansis on investeeringud väärtpaberitesse, siis Neljanda eurodirektiivi järgi pidi need depretsieerima nagu põhivarad lineaarsel meetodil, kuigi nende varade väärtus võib tõusta või langeda ja lineaarne meetod ei kajasta nende kuluks kandmist õigesti. Ülimumuslikkuse põhimõte lubas aga eirata seda teisejärgulist reeglit ning kajastada need väärtpaberid turuhinnas andmaks ettevõttest tõest ettekujutust. (2003, 8)

2.2.3. Euroopa TFV

Euroopa TFV mõiste käis välja Ordelheide 1993. aastal. Tema arvates esineb TFV nii Euroopa kui ka riiklikul tasandil. Euroopa TFV on määratletud eurodirektiividest tulenevate arvestuspõhimõtetega ja reeglitega ja nende tõlgendus riiklikul tasandil on üldjoontes sellega kokku sobiv. (Wüstemann, Kierzek 2006, 97)

Wüstemann'i ja Kierzek'i arvates on Euroopa TFV põhimõte, mis käsitleb Rahvusvaheliste Finantsaruandluse Standardite tõlgendamist ja see erineb Neljanda ning Seitsmenda eurodirektiivi tõlgendusest. Järgnevalt mainitud standardite täpsem tutvustus (Nobes 2006, 82-84):

* IAS 11 (Ehituslepingud)

IAS 11 lubab pikaajaliste ehituslepingute puhul kasutada tulu kajastamisel valmidusastme meetodit. Seega kui leping kliendiga on sõlmitud, osa tööst on tehtud

ja tulu laekumine on tõenäoline, siis võib selle kajastada tuluna. Ükski Euroopa õigussüsteem ei nõua, et raha oleks juba laekunud.

Mõnede autorite arvates on see vastuolus realiseerimisprintsiibiga. Ka Neljas eurodirektiiv lubas tulu kajastamist alles siis, kui kogu töö on valmis.

* IAS 18 (Tulu)

Pikaajalistest ehituslepingutest saadava tulu kajastamisel olid Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv konservatiivsemad kui IAS, aga investeringutulu kajastamisel oli olukord vastupidine. Euroopa Kohus lubas erandkorras kajastada dividenditulu enne aktsionäride üldkogu otsust, aga IAS 18 lubas seda teha alles siis, kui tulu on tekkinud. Euroopa Kohus andis liikmesriikidele vabaduse otsustada riigisisest teisiti vastavalt konkreetsele kaasusele. See tekitab kahtlusi, kas selles küsimuses on ühtset Euroopa TFV-le vastavat tõlgendust.

* IAS 41 (Bioloogilised varad)

Bioloogilised varad lubab IAS 41 kajastada reaalkäivuses (*fair value*), millest on maha arvatud bioloogilise vara hinnangulised müügikulutused esmasest arvele võtmisest kuni käitlemise hetkeni. Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv lubasid kasutada ka teisi printsiipe lisaks reaalkäivusele.

Alexander ja Nobes kahtlevad sellises kõiki Euroopa Liidu riike hõlmavas ühtse TFV käsitluse võimalikkuses, sest TFV on piiranguna tähtsusetu ja liiga ebamäärane. Alexander nõustub, et võib rääkida Euroopa TFV-st, aga see ei ole üheselt tõlgendatav, sest iga Euroopa Liidu liikmesriik tõlgendab seda omamoodi. (Wüstemann, Kierzek 2006, 92)

Alexander'i ja Eberhartinger'i arvates võib kasutada selliseid mõisteid nagu nt Euroopa TFV, Saksamaa TFV või IASB TFV, mis kõik lähtuvad ühest üldisest TFV-st ning iga tõlgendaja on läbi teleoloogilise tõlgendamise neile omalt poolt midagi juurde lisanud. (2009, 575)

Nobes'i arvates võib Euroopa TFV-l olla mitu erinevat tähendust, sest TFV on dünaamiline põhimõte, mille tõlgendamist mõjutavad riigi tavad ja praktika. Riigi tasandil saavad seadusloojad mõjutada TFV tähendust seadustes ja ettevõtted saavad seadusi tõlgendada erinevalt. Seega TFV tähendust mõjutavad IFRS-d ja vastupidi. (2006, 85).

Mõne autori arvates pidi IASB raamistik olema võrreldav FASB-i kontseptuaalse raamistikuga (Wüstemann, Kierzek 2006, 105).

Nobes järeltas sellest, et IFRS-de järgi koostatud aruanded peavad vastama US GAAP-s olevale FP nõudele, mitte TFV nõudele, aga kahtles, kas need nõuded on ka samatähenduslikud (2006, 85).

Magistritöö autor leiab, et Euroopa TFV mõiste on segane. Pigem võiks kasutada mõisteid Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi TFV ja rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite FP ja mõelda nende all mainitud arvestusjuhendites olevat TFV-d või FP-d, nii nagu nende loojad on seda mõelnud. Samas kui need juhendid rakendatakse Euroopa Liidu liikmesriikides konkreetsetes ettevõtetes, siis võib TFV ja FP algne tähendus natuke muutuda vastavalt kasutaja tõlgendusele. Nt üks Ühendkuningriigi ettevõtte võib rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite FP-d tõlgendada natuke teisiti kui mõni Saksamaa ettevõtte, kuigi mõlemad tahavad järgida mainitud standardeid täielikult nii, nagu need olid mõeldud.

2.3. TFV tõlgendamine tavaõigusega riikides

Õigussüsteemist sõltub seaduste tõlgendamine. Seadused ja nende hierarhia on eri õigussüsteemidega riikides erinevad.

Tavaõigus tõlgendab seadusi kitsamalt kui rooma õigus (Evans 2003, 315).

Tavaõigusega riikides on tähtis ainult seaduse tekst, kuid rooma õigusega riikides on valdav teleoloogiline lähenemine, mille järgi seaduse eesmärk mõjutab või määrab ära seaduse tõlgenduse. Alexander'i ja Eberhartinger'i arvates on selline eristamine liiga lihtsustatud ja võib viia isegi valedele järeldustele. (Alexander, Eberhartinger 2009, 572)

Minnes veelgi enam süvitsi, võib eristada seaduse sissejuhatavat osa ja seadust ennast. Nii tavaõigus kui ka rooma õigus peavad seadust ennast tähtsamaks kui selle sissejuhatust ja kasutavad seda seaduse eesmärgi püstitamiseks, kuid rooma õigus kasutab seda eesmärki põhilise elemendina teksti tõlgendamisel. (Alexander, Eberhartinger 2010, 46)

Tavaõigusega riikides on finantsaruanded pigem majanduslikud dokumendid, aga rooma õigusega riikides juriidilised dokumendid (seotud nt maksuarvestusega, dividendidega, kreditoride kaitsega) ning see põhjustab ka suuremat konservatiivsust aruannetes (Alexander, Eberhartinger 2009, 575).

Tavaõigusega riikides põhinevad seadused üldistel eesmärkidel ja mitte eriti üksikasjalistel ettekirjutustel ning seaduste tõlgendamisel ei ole lubatud nende teksti eirata (Alexander, Eberhartinger 2009, 575).

Alexander'i ja Eberhartinger'i arvates toimub Euroopas tahtmatult kahe erineva õigussüsteemi segunemine. Ühelt poolt rooma õigussüsteem, kus on valdavalt teleoloogiline tõlgendamine ja teiselt poolt tava õigussüsteem, mida tõlgendatakse nii nagu seaduses on sõnastatud ja kus seda seaduse teksti pole vaja nii tihti muuta. Lisaks TFV ülimuslikkusele Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis on saavutatud ka teleoloogilisele tõlgendamisele iseloomulik paindlikkus ja eesmärgipärasus. Samas võivad sellega kaasneda ka võimalikud ohud kui ei mõisteta nende õigussüsteemide erinevuste koguulatust. (2010, 59)

Autori arvates toimub ka paratamatult tava- ja rooma õigusega õigussüsteemide segunemine, sest Euroopa Liit on laienenud selle loomise hetkest alates märkimisväärselt ja Euroopa Liidu seadustik puudutab seega palju suuremat hulka riike ja ettevõtteid.

2.3.1. Ühendkuningriik

TFV on Ühendkuningriigi arvestussüsteemis kesksel kohal olev põhimõte ja see on sealt samasugusena eksporditud ka teistesse Ühendkuningriigi koosseisu kuuluvatesse riikidesse (nt Austraalia ja Uus-Meremaa) ning läbi Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi ka teistesse Euroopa Liidu riikidesse. Alates 1947. aastast on see olnud Ühendkuningriigi ettevõtteseaduses ka ülimuslik nõue. (Parker, Nobes 1994, 19)

TFV-d ei ole Ühendkuningriigis ametlikult defineeritud, aga asjatundjad nõustuvad Rutteman'i arvamusega, mille järgi see väljendab „Esitamise tõepärasuse” ja „Sisu on tähtsam kui vorm” põhimõtet. Nende mõlema tähtsus on suurenenud „loomingulise raamatupidamise” leviku tõttu ning juhtivad arvestusspetsialistid soovivad kasutada TFV-d võitlemaks bilansivälise finantseerimise ja teiste negatiivsete ilmingutega. (Parker, Nobes 1994, 20)

Ühendkuningriik on TFV sünnimaa ning sellest johtuvalt on tegemist pikaageste traditsioonidega ja tugevalt arenenud erialaorganisatsioonidega riigiga. Arvestusstandardite loomine ja arendamine ongi usaldatud erialaorganisatsioonidele ning sellega ei tegele riiklik õigussüsteem. (Alexander, Eberhartinger 2009, 575)

TFV tähtsust Ühendkuningriigis on suurendanud selle lisamine Neljandasse ja Seitsmendasse eurodirektiivi ning fakt, et antud riigis puudub põhiseadus. Mõlemad asjaolud on innustanud muutma riiklikke juhendeid selgesõnalisemateks. (Parker, Nobes 1994, 62)

Myddelton rõhutab umbmäärase artikli *a* kasutamist TFV nõude ees ettevõtteseaduses. See näitab, et võib eksisteerida rohkem kui üks TFV (variant A on õige, aga variant B ei ole ka väär). Nt põhivara depretsatsioonil kasutatakse Ühendkuningriigis valdavalt lineaarset meetodit, aga ka kahekordselt alaneva jäägi meetod on lubatud. Aruannete koostamisel võivad kaks identset firmat saavutada erinevad tulemused kasutades erinevaid meetodeid nii, et need mõlemad on kooskõlas raamatupidamise hea tavaga. Selline olukord on Myddelton'i arvates isegi kasulik, sest aitab kaasa arvestuse arengule. (2012, 46)

Myddelton'i arvates ei tasu eeldada, et seaduste koostajad teavad alati, mis on parim ning siis on kõige parem lubada samaaegselt kasutada erinevaid arvestusmeetodeid ja niimoodi katse-eksituse meetodil lasta välja areneda parimal arvestusmeetodil (Ibid.).

Samas TFV saavutamisel ei saa kunagi olla liiga täpne. Mõõdetavad näitajad sisaldavad alati nende mõõtja subjektiivset arvamust ning mitmeid tähtsaid näitajaid (nt töötajate moraal, klientide rahulolu, juhtkonna kompetentsus) ei saa üldse mõõta ning need puuduvad aruannetest. Kui siia lisada veel arvnäitajate ümardamine aruannetes, siis saame tulemuseks kas liiga optimistlikud või liiga pessimistlikud aruanded. (Ibid.)

Myddelton'i arvates piisab sellest, et riigis on üldiselt heakskiidetud arvestuspõhimõtted, sest siis puudub vajadus kohustuslike reeglite järele. Raamatupidajad on oma ala professionaalid ja suudavad oma peaga otsustada, milliseid spetsiifilisemaid meetodeid konkreetsel juhul kasutada. Lisaks näitavad uuringutulemused, et kui ettevõtted kasutavad samu meetodeid, siis see vähendab nende kulusid. Seega hakkavad ettevõtted vabatahtlikult samu meetodeid kasutama. (Ibid., 48)

Myddelton leiab, et Ühendkuningriigis piisab ainult TFV nõudest, sest mainitud riigis on niigi üle 3000 lehekülje kohustuslike reeglid. Reeglite liigne rohkus võib põhjustada nende kiiret aegumist ja suutmatust muutuva keskkonnaga kaasas käia. (2012, 48)

Alexander'i ja Eberhartinger'i arvates võib TFV üliluslikkust Ühendkuningriigis tõlgendada kui selget näidet teleoloogilise tõlgendamise üliluslikkusest võimaldades erandjuhtudel eirata seaduste teksti, mis ei ole tavaõigusega riikides reeglina lubatud. Seega minnakse Ühendkuningriigis teleoloogilise tõlgendamisega isegi kaugemale Saksamaast ja

Austriast, kus see on lubatud erandjuhtudel (nt „seaduseaukude” korral), mida esineb harva. (2010, 41)

Finantsdirektorite arvamus

Ühendkuningriigis viidi 1986. aastal läbi uurimus, milles osalesid 900 suurfirma finantsdirektorid. Üle poole vastajatest arvas, et kui nende esitatud aruanded on kooskõlas standardite ja seadustega, siis see tagab automaatselt ka TFV järgimise. Üle 80 % vastajatest arvas, et „tõene” võrdub „aus” ning see uskumus oli seda suurem, mida rohkem vastajad usaldasid oma audiitorit. (Parker, Nobes 1994, 28)

Finantsdirektorid on rohkem tulemustele orienteeritud ja Parker'i ning Nobes'i arvates on see põhjuseks, miks nad tõlgendavad ausa kajastamise mõistet erinevalt audiitoritest. Samas kui tõese kajastamise mõistet tõlgendavad mõlemad ühtmoodi. (Ibid., 54)

Audiitorite arvamus

Ühendkuningriigi audiitoritel on 1948. aastast alates kohustus teha kindlaks, kas auditeeritavad aruanded järgivad TFV nõuet. Nimetatud aastal vastu võetud Ühendkuningriigi ettevõtteseaduse kohaselt on TFV järgimine ülimuslik teiste samas seaduses olevate nõuete suhtes ning vajadusel tuleb avalikustada lisainfot, et TFV nõue saaks täidetud. Huvitav on fakt, et antud seadus rõhutab TFV tähtsust, kuid ei defineeri TFV mõistet ning ka hiljem ei ole mitmed tähtsamad Ühendkuningriigi arvestusspetsialistid (nt Chastney, Flint, Harris, Nobes ja Parker) leidnud selle defineerimisel üksmeelt. (Ibid., 39-40)

Auditiõpikud sisaldavad selgesõnalisi viiteid TFV-le, mainides seda kui õiguslikku kohustust ja audiitori arvamuse osa. TFV on auditi tähtsaim eesmärk, aga samas on õpikutes vähe praktilisi juhendeid selle eesmärgi saavutamiseks. (Ibid., 42-43).

Ühendkuningriigi ettevõtteseaduse kohaselt vastutab ettevõtte juht aruannete vastavuse eest TFV-le ning audiitoril on õigus nõuda sellekohast kinnitust, kuid läbiviidud uurimuse järgi usaldavad audiitorid praktikas juhtide arvamuset ega nõua seda (Parker, Nobes 1994, 43-44).

Parker'i ja Nobes'i läbiviidud küsitlustest kahekümnes suuremas audiitorfirmas 1980ndatel aastatel selgusid järgmised tulemused (Ibid., 47-49):

- * Audiitorite arvates TFV tõlgendamine muutub aja jooksul vastavalt arvestusstandardite muutmisele. Näiteks kapitalirendi mittekapitaliseerimine võib olla kas vastavuses TFV-ga või mitte;
- * Arvestusstandardite mittevastavus TFV-le võib põhjustada „seaduseaukude” teket;
- * Audiitorid eristasid tõest ja ausat kajastamist erinevalt finantsdirektoritest ja enamasti pidas tähtsamaks ausa kajastamise nõuet. Praktikast näeb see välja nii, et aruannete vorm on tõene ja sisu on aus ning lisades avalikustatakse täiendavat infot ausa kajastamise nõude täitmiseks. Selline olukord võib tekkida näiteks bilansivälise finantseerimise korral, edasimüügiks ostetud kaupade kajastamisel, seotud osapooltega tehingute kajastamisel ning teistel erakorralistel juhtudel, kui tehing võib olla mitmeti mõistetav;
- * Tõene + aus koos tähendab enamasti kui lihtsalt 1+1;
- * Enamikul vastanutest oli kokkupuuteid seadustele ja standarditele mittevastavate aruannetega, aga neid esines harva ja need olid tekkinud erandlikel põhjustel.

Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite järgi koostatud 2005.-2008. aasta aruanded pidid vastama standardis IAS 1 olevale FP nõudele, kuid audiitorid pidid kontrollima vastavust Ühendkuningriigi ettevõtteaduses olevale TFV nõudele. TFV nõue audiitoritele kehtis alates 1985. aastast, kuid hiljem on auditistandardites kaheosaline arvamus (vastavus TFV-le ja seadustele) asendatud üheosalisega (vastavus seadusega kooskõlas olevale TFV-le). Seega IFRS-de järgi aruandeid koostavad ettevõtted pidid järgima nii 2006. aasta riiklikku ettevõtteadust kui ka standardit IAS 1, sest nende aruanded pidid vastama nii TFV kui ka FP nõudele. (Nobes 2009, 416-417)

Mõnede autorite arvates on erinevused arvestusjuhendite tõlgendamisel Ühendkuningriigis ja Mandri-Euroopa riikides juba vähenenud. TFV on Ühendkuningriigis endiselt ülimuslik, kuid trend on selles suunas, et üldised põhimõtted ei ole alati tähtsamad kui spetsiifilised seadused. (Evans 2003, 316)

Evans'i arvates näitab seadusloome protsess Ühendkuningriigis märke järkjärgulisest muutumisest induktiivsest deduktiivseks, kus seadusloomet ei kontrolli enam erialaorganisatsioonid (2003, 314).

Käesoleva töö autor teeb eelnevast järelduse, et Ühendkuningriigis on arvestusala spetsialistid nii kõrge koolitusega, et nad oskavad praktikas koostada TFV nõudele vastavaid aruandeid ilma üksikasjaliste ettekirjutusteta ja ilma TFV definitsioonita. Teistes, eriti rooma õigusega riikides tekitab see probleeme, sest arvestusspetsialistidel ei ole harjumust ise otsustada, mis vastab TFV nõudele ja mis mitte.

2.3.2. USA

USA Raamatupidamise Toimkond (ingl. k *Financial Accounting Standards Board*, edaspidi FASB) on USA erasektori institutsioon, mis on alates 1973. aastast määratud looma ja välja andma arvestusjuhendeid valitsusvälistele ettevõtetele. FASB-i tööd tunnustavad USA Väärtpaberite komitee (ingl. k *U.S. Securities Exchange Commission*, edaspidi SEC) ja USA litsentseeritud arvestusspetsialistide ühing (ingl. k *American Institute of Certified Public Accountants*, edaspidi AICPA). (*Facts about FASB...*)

US GAAP (ingl. k *U.S. Generally Accepted Accounting Principles*) hõlmab raamatupidamiseks vajalikke kokkuleppeid, seadusi ja protseduure, üldisi põhimõtteid ja detailseid juhendeid (Alexander, Jermakowicz 2006, 142).

FP nõuet tõlgendatakse nii, et aruanded peavad olema kooskõlas US GAAP-ga ja vastama nõudele „Sisu on tähtsam kui vorm”. US GAAP-i eesmärk on ettevõttest tõepärase ettekujutuse loomine ning seega nende järgimine tagab ka FP saavutamise. (Ibid., 145-146)

Audiitori arvamus peab vastama järgmistele küsimustele (Ibid., 144):

- * Kas valitud raamatupidamise põhimõtted on kooskõlas hea tavaga?
- * Kas valitud raamatupidamise põhimõtted sobivad kasutamiseks antud olukorras?
- * Kas aruanded koos lisadega annavad piisavalt infot nende kasutamiseks, mõistmiseks ja tõlgendamiseks?
- * Kas aruannetes sisalduvaid andmeid on parajalt (andmed ei tohi olla liiga detailsed või liiga kokkuvõtlikud)?
- * Kas aruanded annavad ettevõtte finantsseisundist, tulemustest ja rahakäibest tõepärase ettekujutuse?

Uuenenud US GAAP

USA kapitaliturud olid ka varem hästi toimivad tänu tugevale seotusele US GAAP-ga, kuid nende mitme tasandiga ja keerukas hierarhia, mis sisaldas eri organite nõudeid, sai kriitikat seoses erinevate arvestusalaste skandaalidega (nt Enron ja Arthur Andersen). Puudustena märkisid spetsialistid veel liigset seaduspõhisust ning selle pealesurumist FASB-i ja SEC-i poolt. Skandaalidest järeldati, et seaduste järgimine ja vajadusel aruannetes lisainfo avalikustamine ei ole alati piisavad. (Ibid., 146-148)

Seega Sarbanes-Oxley'i akti järgi hakkasid SEC ja FASB 2002. aastal tegelema uue GAAP-i väljatöötamisega, mille eesmärgiks oli tõsta finantsaruannete kvaliteeti ja läbipaistvust (Ibid., 148-149).

Uus US GAAP sai printsipiipõhine, aga koos kindlate eesmärkidega. Selline eesmärgipõhine GAAP põhineb täiustatud kontseptuaalsel raamistikul ning võimaldab koostada piisavalt detailseid ja kindla struktuuriga aruandeid. Kindlasti oli välistatud FP üliluslikkus. (Ibid., 151)

FP üliluslikkus nõuaks, et aruanded võivad erineda algsetest nõuetest FP nõude täitmiseks. SEC määras FASB-i vastutatavaks sellise standardi loomise eest, mis korralikult rakendatuna annab ettevõttest alati tõepärase ettekujutuse. (Ibid., 152)

FASB-i arvates oli uue GAAP-i väljatöötamine pikk ja raske protsess, mis nõudis muutusi koostajate ja kasutajate suhtumises, käitumises ja teadmistes (Alexander, Jermakowicz 2006, 154).

Põhilised erinevused vana seaduspõhise ja uue eesmärgipõhise US GAAP-i vahel olid järgmised (Ibid., 149):

- * Eesmärgipõhist GAAP-i saab laiaulatuslikumalt rakendada ning seal on vähem (või üldse mitte) erandeid;
- * Eesmärgipõhise GAAP-i tõlgendamisel ja rakendamisel on vaja vähem juhendeid (piisab täielikust kontseptuaalsest raamistikust).

Seega andis FASB 2008. aastal välja uuenenud hierarhiaga US GAAP-i, kus oli esmakordselt välja jäetud seaduste üliluslikkus ning FP nõuet ei mainitud. USA soovitas ka rahvusvahelistest finantsarvestuse standarditest seaduste üliluslikkus välja jätta. (Nobes 2009, 415)

USA tõepärase esituse (FP) ja Ühendkuningriigi tõese ja ausa (TFV) kajastamise võrdlus

Parker'i ja Nobes'i arvates on USA FP märkimisväärselt erinev Ühendkuningriigi TFV-st, sest FP peab ühilduma seaduste ja US GAAP-ga ning erinevalt Ühendkuningriigi seadustikust ei ole USA-s lubatud seaduste eiramine FP saavutamiseks (Parker, Nobes 1994 21, 64, 69).

Evans lisas, et FP ei ole tähtis põhimõte FASB-i kontseptuaalses raamistikus ega ka US GAAP-s ning pole seega USA-s ülimuslik, erinevalt Ühendkuningriigist, kus TFV on ülimuslik ja kõige tähtsam põhimõte. AICPA lubab kindlatel tingimustel eirata US GAAP-i, kui see viiks eksitavate aruanneteni, aga praktikas ei ole sellist FP ülimuslikkust kasutatud. FP-l ei ole USA-s ka seaduslikku tähtsust ja selle tõlgendamine sõltub otseselt US GAAP-st. (2003, 320)

Käesoleva töö autor järeldab, et kuigi USA ja Ühendkuningriik on mõlemad kõrgelt arenenud arvestuskultuuriga ja tavaõigusega riigid, on nende arusaam TFV ja FP tähtsusest erinev. Ühendkuningriik usaldab rohkem arvestusspetsialiste, aga USA on konservatiivsem ja tahab rohkem riiklikul tasandil ettekirjutusi teha. Põhjuseks võib olla TFV ja FP mõistete ebamäärasus ja võimetus neid nõudeid üheselt ja konkreetselt arvestusjuhenditesse kirja panna.

2.3.3. Teised riigid

Iirimaal oli sarnaselt Ühendkuningriigiga vähe arvestust reguleerivaid reegleid, kuid seal ei domineerinud 1970ndatel aastatel TFV (Parker, Nobes 1994, 65).

Taanis on arvestust reguleerivaid reeglid rohkem anglosaksi kui Mandri-Euroopa mõjutustega. Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi rakendamisel asendati varem kehtinud termin „tõepärasus” terminiga „õige ilme” või „mitteeksitav”, mis olid kõige lähedasemad terminile „ausus”. (Ibid., 71)

Ühendkuningriigi mõju all olevas **Austraalias** ei ole TFV tähtsam kui seadused või standardid. Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi rakendamist Austraalias peetakse sarnaseks Saksamaaga. Seega TFV ei ole ülimuslik ja peab olema kooskõlas seadustega. (Evans 2003, 321)

Austraalias eksisteeris varem TFV üliluslikkus, mida rakendati ka praktikas, aga 1991. aasta ettevõtteseadusega muudeti see ära. TFV üliluslikkus andis ettevõtetele võimaluse arvestusreegleid eirata, kui nad ei tahtnud neist mõnda järgida. Eiramise põhjustena toodi välja, et aruanded ei vasta muidu TFV nõudele. (Evans 2003, 313)

Arvestusalased skandaalid (nt Enron, WorldCom, Vivendi) ja sellele järgnenud laiaulatuslikud arvestusnõuete muutused maailmas (nt Sarbanes-Oxley akt USA-s) tekitasid ka Austraalias küsimuse uue printsiibipõhise arvestussüsteemi vajaduse järele, mida iseloomustavad läbipaistvus, aruandluskohustus ja omanike poolne initsiatiiv (Dean, Clark 2004, i).

Dean ja Clarke pidasid Austraalia arvestusnõudeid sarnasemaks IFRS-de printsiibipõhiste nõuetega, mida iseloomustasid FP ja investoritele vajalik usaldusväärne, asjakohane, arusaadav ja võrreldav info (Ibid.).

Uus-Meremaalt on teada üks TFV kuritarvitamise juhtum aastatest 1882-1890. Uus-Meremaa oli 19. sajandil Suurbritannia koloniaalriik. Lühidalt kokkuvõttes asutati eurooplaste ettevõtmisel ettevõtte, mis pidi hakkama kasumlikult maad müüma. Kohalikud elanikud andsid endale kuuluvad maatükid ettevõtte omandisse ning lootsid selle müügist tulu saada. Ettevõtet juhtisid osavad jutumehed, kes suutsid mõistliku jutuga panna väheteadlikud põliselanikud oma maast loobuma. (Hooper, Pratt 1995, 10-37)

Teise tegevusaasta järel koosnes ettevõtte bilansis vara ainult maast, mille väärtuse olid juhid ise määranud. Passivas olid omakapital ja maa tagatisel võetud laenud jm kohustised. Täielikult puudus käibekapital. Kasumiaruandes oli kasum saadud maa ümberhindamisest. Tegelikult ei müüdnud kogu tegutsemisaja jooksul ühtegi maatükki. Ainuke tõestatav dokument oli pangakonto väljavõte, mis läks iga aastaga üha suuremasse miinusesse. Ettevõtte juhid maksid endale tasusid, samuti maksti nt audiitorile töötasu. (Ibid.)

Auditeeritud aruandeid iseloomustas täpsus ja korrektsus ning rohkete nimisõnade kasutamine. Sinna juurde veel ettevõtte juhtide enesekindel ja lootusrikas jutt ning põliselanikud uskusid aastaid, et tegemist on vaid lühiajaliste raskustega. Tegelikult oli juba esimese majandusaasta tulemustest näha, et ettevõtte on maksejõuetu. Ettevõtte vara oli tugevasti ülehinnatud ja kasum oli illusioon. (Ibid.)

Lõpuks otsustati ettevõtte likvideerida ning põliselanikud jäid ilma ka oma maast, mis läks pangalaenude tagatistena pangale. Hooper ja Pratt märgivad oma artiklis, et panga huvi taga oli asjaolu, et mõni ettevõtte juhtidest kuulus ka antud panga juhatusse. Ettevõtte juhid suutsid jätkuvalt panna audiitorit kirjutama endale meelepäraseid otsuseid. (Hooper, Pratt 1995, 10-37)

Hooper'i ja Pratt'i arvates näitab antud lugu ilmekalt, kuidas teadmisi ja võimu omavad juhid võivad kuritahtlikult luua endale sobiva TFV ja selles keskkonnas edukalt pikemat aega tegutseda. (Ibid.)

Singapuris nõudis ettevõtteseadus audiitorite arvamust selle kohta, kas ettevõtte aruanded vastavad TFV nõudele. TFV nõue oli seal seadusest tulenev põhimõte, kuid mille tähendust polnud defineeritud. TFV nõuet tõlgendati nii, et aruanded on koostatud kooskõlas kohaliku GAAP-i ja seadusest tulenevate nõuetega. TFV tähtsuse suurenemine Ühendkuningriigis 1990ndatel aastatel suurendas seda ka Singapuris. (Low, Koh 1997, 196)

Singapuris viidi 1992. aastal läbi uuring, milles osales 300 arvestusspetsialisti, 100 pangatöötajat ja 200 juhti. Tulemustest selgus, et kõik kolm rühma tõlgendavad TFV-d sarnaselt ning TFV definitsiooni puudumine ei ole põhjustanud selle nõude erinevat tõlgendamist erinevate kasutajate poolt. Teiseks selgus, et vastajad ei taju TFV-na kooskõla saavutamist kohaliku GAAP-i ja seadustega kui kahte erinevat nõuet, vaid neid tõlgendatakse ühe täieliku ja asjakohase avalikustamise nõudena. Vastajad seostasid TFV nõudega veel termineid „mitte eksitav“, „vigadeta“, „objektiivne“ ja „eelarvamusteta“. (Ibid., 200-201)

Autori arvates näitab tavaõigusega riikide võrdlus, et kuigi riikides on sama õigussüsteem, võib arusaam TFV-st olla märkimisväärselt erinev ja see sõltub suuresti riigis valitsevast keskkonnast (nt tavadest ja praktikast).

2.4. TFV tõlgendamine rooma õigusega riikides

Mandri-Euroopa õigusruum põhineb ajalooliselt rooma õigussüsteemil, mis märgiti seadustes esmalt 533. aastal ja tsiviilseaduses 544. aastal Rooma kodanike vaheliste suhete reguleerimiseks (Alexander, Eberhartinger 2010, 39).

Rooma õigussüsteemiga riikides on teleoloogiline tõlgendamine tähtis element seaduste loomisel ja rakendamisel. Lihtsustatult võib öelda, et arvestusjuhendite eesmärk on seal väga tähtis nende edukaks rakendamiseks. (Alexander, Eberhartinger 2010, 38)

Rooma õigusega riikides valitsevad spetsiifilised seadused (ladina k *lex specialis*) üldiste seaduste (ladina k *lex generalis*) üle ja seetõttu ei olegi seal võimalik TFV ülimuslikkus nii nagu Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv seda ette nägid. Üldisi seadusi kasutatakse vajadusel spetsiifiliste seaduste tõlgendamiseks. (Evans 2003, 315)

Erandkorras on võimalik olukord, kus üldine seadus on ülimuslik spetsiifilise seaduse suhtes kui viimane on nt aegunud. Saksamaal nimetatakse seda seaduse funktsionaalseks või teleoloogiliseks tõlgendamiseks ja see tähendab, et seaduse sisuline tähendus ja eesmärk on tähtsamad kui selle sõnastus. Evans järeldas sellest, et seaduse teleoloogiline tõlgendamine on samatähenduslik TFV ülimuslikkusega ja rooma õigusega riikides polegi vaja TFV ülimuslikkuse nõuet enam rakendada. (Ibid., 316)

Alexander'i arvates ei olnud Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi tõlgendamisel alati mõistlik lähtuda spetsiifiliste seaduste ülimuslikkusest, sest riiklikud tavad võivad sisaldada vastuolulisi nõudeid ja sel juhul tehakse valik ühe või teise kasuks kas juhuslikult või meelevaldselt. Sellistel juhtudel on parimaks lahenduseks üldiste seaduste ülimuslikkus, mis aitaks teha mõistliku valiku antud olukorras paremini sobiva spetsiifilise seaduse kasuks. (1996, 490)

Magistritöö autori arvates on väga tähtis Evansi järeldus, et teleoloogiline tõlgendus rooma õigusega riikides on sisuliselt sama tähendusega nagu TFV ülimuslikkus Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi ja FP ülimuslikkus rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite järgi, sest see annab võimaluse nimetatud direktiivide ja standardite samasuguseks rakendamiseks ja tõlgendamiseks kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides. Samas peab arvestama, et teleoloogiline tõlgendus (ja seega TFV ülimuslikkus) on rooma õigusega riikides lubatud ainult erandkorras ja normaaljuhul on spetsiifilised seadused ülimuslikud üldiste seaduste suhtes.

2.4.1. Saksamaa

Saksamaa võttis rooma õigussüsteemi kasutusele 15. sajandil ja teleoloogiline tõlgendamine on tähtsaim alates 19. sajandist (Alexander, Eberhartinger 2010, 39).

Saksamaa aktsiaseltside seadus (saksa k *Aktiengesetz*, edaspidi AktG) oli 1965. aastal enim arenenud Euroopa Liidus, kuid seal puudus täielikult TFV. AktG järgi pidi ettevõttest andma kõige tõepärasema ülevaate, aga eelkõige pidid aruanded olema kooskõlas antud seadusega. Selle järgi nt ülehindamine ei olnud lubatud, aga alahindamine oli. (Parker, Nobes 1994, 64)

Saksamaa arvestussüsteemi võib nimetada reeglite põhiseks, sest see on täis reegleid, mis on loodud põhimõtteid järgides (Nobes 2006, 85).

Saksamaa (ja ka Austria) õigusteooria käsitleb seaduse nelja tõlgendamismeetodit (Alexander, Eberhartinger 2009, 573 ja 2010, 39-40):

- * grammatiline – vastavalt seaduse sõnastusele. Positivistlikus õigussüsteemis on see seotud tõlgendamise välise piiriga ning tõlgendamine vastupidiselt sõnastusele on lubatud ainult erandkorras nn seaduseaukude korral;
- * süstemaatiline – vastavalt seaduse seisundile süstemaatilises seaduste võrgustikes;
- * ajalooline e subjektiivne teleoloogiline tõlgendamine – vastavalt algse seaduseloja kavatsusele seadust luues. Huvitav on märkida, et tavaõigusega riikides nagu Ühendkuningriik, Kanada, USA ja Austraalia saavutatakse sama tulemus eesmärgipärase lähenemisega;
- * teleoloogiline e objektiivne teleoloogiline tõlgendamine – vastavalt seaduse eesmärgile ning kui seaduse eesmärk aja jooksul muutub, siis muutub vastavalt ka selle tõlgendus.

Saksamaal on kõige äärmuslikum Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi rakendus. Seda iseloomustavad järgnevad (Evans 2003, 320; Alexander, Eberhartinger 2009, 576-577):

- * TFV ülimuslikkust ei rakendatud seadustesse. Üldjuhul on TFV kooskõlas seadustega ja kui sellest ei piisa, siis peab avalikustama täiendavat infot;
- * täiendavat infot võib avalikustada ainult aruannete lisades;
- * aruanded ja nende lisad peavad järgima korrektseid arvestusjuhendeid; konflikti korral seadusesätete vahel, millest üks on spetsiifiline ja teine üldine (nt TFV), peab järgima spetsiifilisemat;
- * TFV-d kasutatakse ainult aruannete ja lisade koostamisel, aga mitte igapäevases raamatupidamises.

Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite FP nõue ei ole Saksamaal nii tähtis kui Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi TFV nõue ja see pole samuti ülimuslik (Evans 2003, 320-321).

2.4.2. Austria

Austria raamatupidamine on ajalooliselt sarnane Saksamaaga, aga TFV on kohalikes seadustes kasutusele võetud erinevalt (Alexander, Eberhartinger 2009, 577).

Austrias on rohkem levinud positivistlik teooria, mille järgi peaks piirduma seaduste grammatilise tõlgendamisega. Äärmuslikel juhtudel (nt seaduseaukude korral) on lubatud eirata seaduse sõnastust ja asendada see teleoloogilise tõlgendamisega. (Ibid., 573-574)

Saksamaal on TFV ainult ühes seaduses, mis kehtib piiratud vastutusega äriühingutele, aga Austrias on see kahes seaduses, millest üks kehtib kõikidele ettevõtlusvormidele ja teine ainult piiratud vastutusega äriühingutele. TFV nõue on mõlemas seaduses erinevalt sõnastatud, mis tähendab erinevaid avalikustamismõndeid erinevatele ettevõtlusvormidele, aga TFV sisuline tähendus on ühesugune. (Ibid., 577)

Alexander ja Eberhartinger tõlgendavad neid seadusi nii, et TFV on kõikidele ettevõtlusvormidele ülim eesmärk. Selline tõlgendus on kooskõlas nii Austria seaduste sõnastusega kui ka Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiiviga. Viimased näevad ette, et kui neid direktiive ei ole veel jõutud riiklikes seadustes kasutusele võtta, siis peab riiklikke seadusi tõlgendama vastavalt nende direktiivide sõnastusele ja eesmärgile ning võimaliku konflikti korral otsustab Euroopa Kohus õige tõlgendamise üle. (Ibid., 580)

Enamus Austria kohalikke spetsialiste on vastupidisel arvamusel, et Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv on Austrias kasutusele võetud nii nagu Saksamaal ja TFV ei ole seega ülimuslik (Ibid., 583).

2.4.3. Prantsusmaa

Prantsusmaa äriseadustik sisaldab TFV nõuet 1983. aastast. Selle järgi peavad aruanded olema regulaarsed, siirad ja andma tõepärase ettekujutuse ettevõtte tervisest, varast ja tulemustest. Aruannete lisades peab avalikustama täiendavat infot, kui põhjaruannetes ei ole võimalik TFV nõuet piisavalt järgida. Erandjuhtudel, kui TFV nõude järgimine ei ole

võimalik, võib seda mitte teha, kuid lisades peab olema sellekohane märge ja ära toodud mõju, mida TFV mittejärgimine on aruannetes põhjustanud. (Alexander 1993, 65-66)

Prantsusmaa valitsus on seisukohal, et *image fidèle* ei ole samatähenduslik Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi TFV-ga (Parker, Nobes 1994, 69-70).

Alexander nõustus selle arvamusega. Tema arvates on *fidèle* otsetõlkes tõepärane esitus, kuid sisuliselt ei ole see samatähenduslik TFV-ga järgnevatel põhjustel (1993, 66-68):

- * Neljas eurodirektiiv nõuab aruannete mittevastavuse korral TFV-ga lisainfo avalikustamist, kuid Prantsusmaa äriseadustik nõuab lisainfo avalikustamist lisades;
- * 1960. aasta Prantsusmaa äriseadustiku kohaselt pidid aruanded olema regulaarsed ja siirad ning 1983. aasta äriseadustikuga lisati neile TFV nõue. See tähendas, et tegemist on kolme erineva nõudega, mis pole omavahel seotud ning seega võivad aruanded olla regulaarsed ja siirad, aga samas mitte tõesed ja ausad;
- * TFV peab saavutama järgides seadusi ja reegleid;
- * TFV on tähtsam kui seadused, kui seadused on segased, kuid erinevad ettevõtted ei saa samu seadusi järgides saada liiga erinevaid tulemusi;
- * TFV on ainus põhimõte, mida järgida kui reegel puudub, on eksitav või ei ole piisav tegeliku olukorra kajastamiseks.

Alexander'i arvates on Prantsusmaa Neljanda eurodirektiivi TFV nõude tõlgendus veidi sarnane Saksamaa omaga (1993, 69).

Prantsusmaa pank *Société Générale* on 2008. aastal tunnistanud TFV ülimuslikkust rahvusvahelises finantsarvestuse standardites (Alexander, Eberhartinger 2009, 571).

2.4.4. Teised riigid

Hispaania ja **Itaalia** on võtnud eeskujuna Prantsusmaast ja seal olid kasutusel sarnase sõnastusega mõisted *quadro fedele* (Itaalias) ja *imagen fiel* (Hispaanias) (Parker, Nobes 1994, 69).

Holland oli 1970. aastal ainuke Mandri-Euroopa Euroopa Liidu liikmesriik, kus oli kasutusel TFV (hollandi k. *getrouw beeld*). See on pärit 1932. aasta auditoraruandest, kus kasutati mõistet tõene ja laitmatu (inglise k *true and correct*). (Parker, Nobes 1994, 69)

Hollandi auditiseaduse kohaselt 1962. aastast pidid aruanded olema tõepärased, kuid selle põhjus oli seaduste vähesus, mitte arvestusfilosoofia või -praktika. Ülimuslik nõue oli aruannete esitamine ausalt ja regulaarselt ning usaldusväärselt. (Ibid., 65)

Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi rakendamisel jättis Holland kehtima oma varasema seaduse sõnastuse, mille järgi aruanded pidid olema arusaadavad ja ülimusliku nõudena andma usaldusväärse ülevaate (Parker, Nobes 1994, 71).

Usaldusväärne ülevaade ja tõepärasus on jätkuvalt ülimuslikud nõuded, aga kuna tegemist on rooma õigussüsteemiga riigiga, siis ei saa üldised seadused olla tähtsamad kui spetsiifilised seadused (Ibid., 76).

Rootsi on pindalalt ja rahvaarvult kõige suurem Põhjamaa. Juriidilises vormis ettevõtteid (ingl. k *corporate form of enterprise*) hakati asutama 13. sajandil, mis on kauem kui nt Ühendkuningrigis. Rootsi äriseadustik nõuab tänapäevani kõikide piiratud vastutusega ettevõtete (nii suurte kui ka väikeste) auditeerimist sõltumatu audiitori poolt. (Burrowes 1999, 302)

Rahvusvahelised Rootsi ettevõtted (nt Volvo, Astra, Electrolux) pooldasid Rootsi astumist Euroopa Liitu, kuid nad eeldasid ka, et aruannete koostamist võib jätkata vanaviisi ning ei pea hakkama Neljandat ja Seitsmendat eurodirektiivi järgima. Samas nende ettevõtete investorid ootasid, et aruanded vastavad edaspidi Ühendkuningriigi TFV või USA FP nõudele ja on seega neile paremini mõistetavad. (Ibid., 303)

Rootsi aastaaruannete koostamise juhendites ei ole TFV nõue defineeritud nii nagu ka teistes Euroopa Liidu liikmesriikides. Burrowes pidas arvestusspetsialistide võimetust defineerida TFV-d juba 50 aastat tähtsaimaks põhjuseks, miks Rootsi valitsus jättis TFV nõude rakendamise kohalikest seadustest välja. (Burrows 1999, 303)

Rootsi on rooma õigusega riik ja seadusloojad tahavad vältida ebatäpsete ja tõlgendamist vajavate mõistete lisamist seadustesse. Rootsi on tõlkinud TFV mõiste oma keelde ühe sõnaga (ingl. k “*a true view*”), nii nagu enamik Euroopa Liidu liikmesriike, va Portugal (Ibid., 304).

Rootsi seadusloojad otsustasid jätta rakendamata Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis oleva TFV ülimuslikkuse nõude, sest mainitud direktiivid lubavad seda ainult erandkorras TFV saavutamiseks teha. Rootsi tõlgendas seda erandit nii, et iga liikmesriik

võib ise otsustada, millal riiklikud seadused võivad erineda mainitud direktiividest. (Ibid., 305)

Üks põhjus, miks Rootsi otsustas jätta TFV ülimuslikkuse rakendamata, on TFV mõiste ebaselgus. Seadusloojad otsustasid lisada seadustesse tingimused, millal aruanded võivad seadust mitte järgida, aga nad ei lisanud TFV ülimuslikkust. Rootsi arvestusspetsialistide ühing (ingl. k *The Swedish Institute of Authorized Public Accountants*, edaspidi FAR) soovitas vajadusel avalikustada lisaandmeid või mitte järgida arvestusjuhendeid, kui see on vajalik TFV saavutamiseks. (Ibid., 306)

Burrowes on arvamusel, et Rootsi peab TFV ülimuslikkuse oma seadustesse siiski lisama, sest neil on liiga vähe kohalikke arvestusjuhendeid võrreldes nt Ühendkuningriigi ja USA-ga ja TFV saavutamine ei ole ilma nendeta alati võimalik. Piisava hulga juhendite puudumisel lähtuvad ettevõtted kas senistest tavadest või leiutavad ja katsetavad uusi võtteid ja sellistes olukordades on kindlasti vajalik TFV ülimuslikkus. (Ibid.)

Poolale ja teistele uutele Euroopa Liitu astujatele esitasid Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv uued alusnõuded finantsaruannete esitamiseks. Poola on mainitud direktiivide nõuded oma seadustes kasutusele võtnud, kuid kas TFV-d rakendatakse ja tõlgendatakse Poolas nii nagu Neljas ja Seitsmes eurodirektiiv seda ette näevad ja arvestades ka rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite nõudeid, mis on Poolas samuti kasutusele võetud? (Kosmala 2005, 580)

Mitmed autorid (nt Alexander, Ordelheide, Van Hulle) on maininud, et Euroopa Liidu seadustikust puudub TFV definitsioon ja seda tõlgendatakse ja rakendatakse vanades Euroopa Liidu liikmesriikides erinevalt. Sama asja on mitmed autorid (nt Bailey, Sucher, Kosmala) maininud ka Kesk- ja Ida-Euroopa riikide kohta. (Kosmala 2005, 580)

Poola finantsarvestus oli kuni 1994. aastani Euroopa Liidu seadustikuga nõrgalt seotud. TFV-d puudutavad seadusesätted, mis lisati 1994. aastal raamatupidamisseadusesse, olid üldised. Muudeti finantsaruannete esitamise eesmärki: täpse ja olulise õige info avalikustamise asemel tuli edaspidi täpselt rakendada arvestusprintsiipe, mis tagavad tõese ja ausa ülevaate ettevõtte varast, finantsseisundist, tulemustest ja kasumlikkusest. (Ibid., 581)

Järgmine raamatupidamisseadus võeti vastu 2000. aastal ja see sisaldas juba olulisi terminoloogilisi muudatusi (kesksel kohal oli konservatiivne TFV), muudeti seadusesätete

hulka ja pandi rohkem rõhku kooskõlale rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite raamistikuga (Kosmala 2005, 582).

Poolas viidi 2000.-2001. aastal läbi uurimus, mille tulemustest selgus, et Poola TFV on mitmetahuline, erinevate kogemuste tulemustel saadud arusaam, mis on iseloomulik ka teistele sarnase ajalooga Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele (Ibid., 579).

Uuringus osalesid audiitorid, pearaamatupidajad, finantsdirektorid ja akadeemikud, kokku saadi 138 vastust. Uuringu eesmärk oli teada saada, kuidas Poola arvestusspetsialistid TFV-d tõlgendavad. (Ibid., 585, 590)

Enamus vastajatest pidas TFV-d formaalseks nõudeks, sest lõpuks on tähtis ikkagi maksuarvestus. Vastajad arvasid, et TFV saavutamiseks praktikas tuleb järgida seadusi ja nende muudatusi. (Ibid., 591-592)

Enamus vastajatest tõlgendas TFV nõuet *rzetely i jasny*. Rzetelny tähendab poola keeles tõde või objektiivsust, kuid see on subjektiivne mõiste, mille tähendus sõltub tõlgendajast. *Jasny* tähendab poola keeles selge, aga ka aus, tasakaalus, võrreldav. (Ibid., 581)

Kosmala järeldas uurimistulemuste põhjal, et TFV asjakohasus Poola arvestussüsteemis oli kaheldav, kuid peab arvestama, et Poola majanduses oli uuringu läbiviimise ajal üleminekuperiood ja Poola arvestust on tugevasti mõjutanud plaanimajandus. TFV nõudesse suhtuti kui formaalsusesse, millega tuleb arvestada, kuid ei süvenetud selle sõnastusse ega sügavamasse tähendusse. (Ibid., 597-598)

2002. aasta raamatupidamisseadusega asendati konservatiivne TFV rohkem otsustuspõhise TFV-ga (Ibid., 583).

Poola arvestussüsteem ei ole ajalooliselt olnud printsiibipõhine ja ka 2002. aasta raamatupidamisseaduses ei olnud konkreetset viidet sellele, et sisu on tähtsam kui vorm. Poola ja teiste Kesk- ja Ida-Euroopa riikide arvestussüsteemid on pärit kommunistlikust režiimist, kus seadusloomes ei olnud oluline arvestuspraktikaga arvestamine ega üldsuse heakskiidu saavutamine. Seadusloome ei hõlmanud avaliku arvamuse küsimist ja selle tulemusena olid seadused väga ettekirjutavad. (Ibid., 584)

Poola arvestus oli ajalooliselt sarnane pigem Mandri-Euroopa riikidele (Saksa ja Itaalia mõjutustega), kus on tähtsal kohal olnud kooskõla saavutamine seadustega, eriti maksuseadustega. Saksa ja Itaalia mõjudega Poola arvestussüsteemi on mõjutanud veel riigis valitsenud plaanimajandusega majanduskeskkond. Seega on Poola arvestus olnud

ajalooliselt tugevalt mõjutatud riigis valitsenud õiguslikust keskkonnast, mida iseloomustasid konservatiivsus ja salastatus. (Kosmala 2005, 584)

Tähtsamad muutused Poola arvestussüsteemis on toimunud alates 2002. aastast. Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi ning rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite kasutuselevõtu tulemusena on arvestussüsteem muutunud avatumaks (nagu nt Ühendkuningriigis, USA-s, Põhjamaades) ja kasvanud on TFV tähtsus. Poola arvestussüsteem on hakanud muutuma maksuarvestusele suunatud süsteemist iseseisvaks distsipliiniks, mis aitab hinnata ettevõtteid ja langetada juhtimisotsuseid. TFV tähtsus seadusandluses on tugevnenud seoses *fair value*-meetodi tähtsuse suurenemise ja soetusmaksumuse meetodi tähtsuse vähenemisega vara ja kohustiste kajastamisel. (Ibid., 585)

Käesoleva töö autori arvates võib Poola arvestussüsteemi arengu põhjal tõmmata paralleele ka Eestiga. Käesolev töö seda ei käsitle, aga teemat edasi arendades võiks uurida arvestusdistsipliini arengut Eestis ja ka Poolas pärast 2002. aastat. Autor arvab, et mõlemas riigis on toimunud suured ja kiired muutused lühikese perioodi jooksul ja neid oleks huvitav lähemalt käsitleda.

Autor leiab, et rooma õigussüsteemiga riikide vastumeelsus TFV ülimuslikkuse suhtes on eelkõige selle nõude ebamäärasus ja nende riikide suutmatus seda konkreetselt ja ühemõtteliselt oma seadustesse lisada.

2.5. TFV ja FP – kas sisuliselt samad?

Mõlemad terminid on ajalooliselt pärit inglisekeelsetest riikidest ja need jagavad sarnaseid ideid, aga neil on ka põhimõttelisi erinevusi (Alexander, Archer 2000, 540).

2.5.1. TFV ja FP sarnasused

Ühendkuningriik ja USA on kõige tähtsamad anglosaksi riigid, kus arvestust suunavad kapitaliturud ja investorite vajadused. Tähtsamad on konsolideeritud aruanded ja ettevõtete võime maksta dividende, rõhk on avatusel ja läbipaistvusel. Ühendkuningriik ja USA on sarnase ajalooga, kus märksõnadeks on koloniseerimine, tavaõigusega õigussüsteem, emigreerumine, investeerimine, kaubandussuhted ja ühine keel. (Ibid., 541)

Mõlemas riigis on arvestus iseseisev distsipliin, mis on arenenud paralleelselt ja iseseisvalt sõltumata valitsustest ja majandusteooriatest. Arvestus on arenenud töö käigus: kui on tekkinud probleem, siis on sellele leitud lahendus ja kasutusele on jäetud lahendus, mis toimis. Teooria on olnud vähem tähtis, sealt otsiti lahendust erandkorras ja pigem kasutati teooriat hiljem praktika õigustamiseks. Nii on tekkinud üldiselt heaks kiidetud raamatupidamistava GAAP, mis koondab enda alla kõiki selliseid häid lahendusi. (Alexander, Archer 2000, 543)

Rahvusvaheliste Finantsarvestuse Standardite Nõukogu IASC (ingl. k *International Accounting Standards Committee*) arvas 1989. aastal samuti, et TFV ja FP on sarnased aruannete kvaliteeti puudutavad anglosaksi põhimõtted (Ibid., 544).

Evans'i arvates on TFV ja FP kindlasti sarnased põhimõtted. Teatud juhtudel saab neid ka ühtemoodi tõlgendada ja siis on need täiesti samatähenduslikud, kuigi nimetused on erinevad. (2003, 311)

Alexander'i ja Eberhartinger'i arvates ei ole tähtis nimetus (kas TFV või FP), vaid selle sisuline tähendus. Euroopa Liidu TFV, Ühendkuningriigi TFV või rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite FP on kõik erineva õigusliku taustaga ja neid tuleb tõlgendada vastavalt sellele kontekstile, kust nad pärinevad. Nt rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite FP-d peab tõlgendama vastavalt nende raamistikule. (2010, 50)

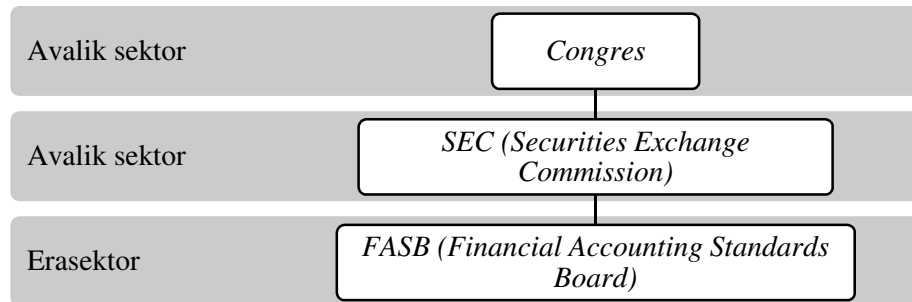
Spetsialistide arvates on TFV ja FP olnud ajalooliselt samatähenduslikud, kuigi neid ei ole defineeritud nende eesmärkidest lähtuvalt (Nobes 2009, 417).

Inglise, itaalia, prantsuse ja saksa keelde on nii TFV kui ka FP tõlgitud Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis, rahvusvahelistes finantsarvestuse standardites ja nende raamistikus ning riiklikes seadustes samatähenduslikult (Ibid., 419).

2.5.2. TFV ja FP erinevused

Alexander ja Archer nägid TFV ja FP erinevusi viimase 10–15 aasta arengutes ja ilmselt ka tulevikus. Nende arvates ei olnud USA FP ja Ühendkuningriigi TFV sisuliselt samatähenduslikud, sest USA-s puudus (ja puudub endiselt) vaste Ühendkuningriigi TFV ülimuslikkuse nõudele. Teiseks on arvestus USA-s rohkem avaliku sektori, aga Ühendkuningriigis erasektori reguleerimisalas. (2000, 543–545)

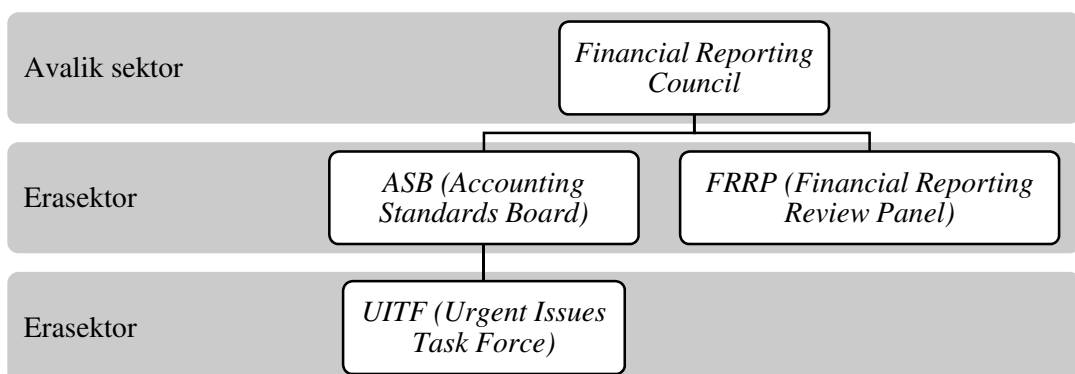
Järgnev joonis 1 annab ülevaate USA-s arvestust reguleerivate institutsioonide hierarhiast:

Joonis 1. Arvestust reguleerivate institutsioonide hierarhia USA-s
Allikas: (Alexander, Archer 2000, 551)

Selle kolmeastmelise hierarhia kaks ülemist (Kongress ja SEC) kuuluvad avalikku sektorisse ning kolmas ja kõige madalam (FASB) erasektorisse. Ülemise tasandi institutsioonid võivad tühistada madalama tasandi otsuseid või neile survet avaldada.

Järgnev joonis 2 annab ülevaate Ühendkuningriigis arvestust reguleerivate institutsioonide hierarhiast:

Joonis 2. Arvestust reguleerivate institutsioonide hierarhia Ühendkuningriigis
Allikas: (Alexander, Archer 2000, 552)

Ülaltoodud hierarhia kõige ülemine institutsioon annab juhtnööre teisele tasandile. Teise tasandi institutsioonidest ASB arendab, valmistab ette ja annab välja arvestusstandardeid ning UITF aitab ASB-i ja tegeleb kiireloomuliste küsimustega seoses seaduste nõuete tõlgendamisega. Kõige madalama tasandi institutsioon FRRP tegeleb aruannetega, mis ei vasta TFV nõudele. Selle hierarhia kõige ülemine institutsioon kuulub avalikku sektorisse ja ülejäänud erasektorisse. Seega Ühendkuningriigis reguleerib riik arvestust vähem kui USA-s. (Alexander, Archer 2000, 552)

Ühendkuningriigis on valitsus seisukohal, et erialaorganisatsioonid teavad paremini, millistele nõuetele peavad aruanded vastama, et ettevõttest saaks õige ettekujutuse. Valitsus

annab minimaalsed nõuded, mis puudutavad enamasti avalikustamist ja jätab ülejäänud erialaorganisatsioonide otsustada vastavalt nende praktikale. Seega TFV on nagu sammas või alustugi, mis tuleb saavutada, aga selle saavutamise viisid ja nõuded võivad muutuda ja neid ei saa üheselt ette kirjutada. (Alexander, Archer 2000, 546)

Nobes'i arvates sõltub tõlgendus sellest, kas TFV-d tõlgendada ühendmõistena (tõepärane) või kahe eraldi mõistena (tõene ja aus) (2009, 417).

Erinev tõlgendus on neil siis, kui TFV on ülimuslik nõue. Eristada tuleb TFV ülimuslikkust seadustes ja juhendites ning seaduste ja standardite ülimuslikkust. TFV ülimuslikkus seadustes viib oodatavalt ka seaduste ülimuslikkuseni. (Ibid., 419)

Ülimuslikkuse erinevus seadustes ja standardites sõltub sellest, kas tegemist on viimase abinõuna. Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite ülimuslikkus ei tähenda FP ülimuslikkust, aga Ühendkuningriigi seaduste ja standardite ülimuslikkus tähendab TFV ülimuslikkust. Euroopa Liidu ja Ühendkuningriigi regulatiivsed raamistikud ei nõua rahvusvahelistest finantsarvestuse standarditest erinemist, aga need ka ei keela seda ja see viitab TFV ülimuslikkusele. (Nobes 2009, 420)

Kahesaja Euroopa Liidu börsiettevõtte aruande uurimise tulemusena 2007. aastal ei leitud ühtegi näidet rahvusvahelise finantsarvestuse standardi IAS 1 ülimuslikkuse kohta. Hiljem leiti mõned üksikud firmad, mille aruanded erinesid riiklikest seadustest mainitud standardi järgimise eesmärgil ja seega FP oli tähtsam kui TFV, aga reeglina see nii ei olnud. (Ibid., 421)

Mõnede spetsialistide ja ka FASB-i arvates ei olegi FP ülimuslikkus vajalik, sest sama tulemuseni jõuab ka teistmoodi või on seda nõuet valesi rakendatud (Ibid., 423).

Alexander'i ja Archer'i arvates ei ole TFV ja FP samatähenduslikud, sest neil on arvestust reguleerivates raamistikutes erinev roll. Uurimistulemused näitavad, et ka investorid mõistavad neid erinevalt. (Evans 2003, 313)

Erinev tõlgendus on olnud auditijuhendites, kus FP sõltus GAAP-st, aga TFV oli eraldi nõue ning aruannete koostajad, audiitorid ja kasutajad tõlgendasid neid nõudeid erinevalt. Ühendkuningriigi audiitorid tõlgendavad neid küll sarnaselt. (Nobes 2009, 417)

Ühendkuningriigi auditistandardite järgi on TFV ja FP samatähenduslikud ja TFV-d võib eirata väga äärmuslikel juhtudel. TFV ülimuslikkust võiks eirata juhul kui mainitud standardid on liiga pealiskaudsed ja ei käsitle kõiki spetsiifilisi olukordasid. (Nobes 2009, 424)

Ühendkuningriigi auditistandardite loojate arvates tõlgendavad juristid ja raamatupidajad TFV-d erinevalt. Raamatupidajad mõistavad seda nii, et aruanded tuleb koostada heas usus, aga juristid nii, et esitatavad aruanded ei tohi olla eksitavad. (Nobes 2009, 424)

Arengute tulemusena 2005.-2008. aastatel pidid rahvusvahelisi finantsarvestuse standardeid järgivad Ühendkuningriigi firmad koostama aruanded TFV ja FP nõuetele vastavalt ning audiitorid pidid andma järeldusotsuse mõlema nõude järgimise kohta. Spetsialistid olid valdavalt seisukohal, et tegemist oli sisuliselt sama nõudega. (Nobes 2009, 425)

Muudatused rahvusvahelistes finantsarvestuse standardites on alates 2002. aastast olnud seotud USA mõjuga ja see mõju on aja jooksul suurenenud (Ibid.).

USA-s ei arutatud kuni 2008. aastani FP ülimuslikkust. Audiitoritel oli kohustus jälgida aruannete vastavust US GAAP-ga, aga ettevõtetel ei olnud kohustust FP nõuet järgida ja praktikas seda ka ei tehtud. FASB andis samal aastal välja juhendi SFAS 162, millest oli sihilikult välja jäetud FP ülimuslikkuse nõue. FASB oli selgesõnaliselt öelnud, et USA-s ei ole FP kohustuslik ega ülimuslik ning nad võitlevad ka selle eemaldamise eest rahvusvahelistest finantsarvestuse standarditest ja selle põhjusena mainiti FP-i võimalikku tahtlikku või tahtmatut väärkasutamist. See tekitas suurema vastuolu IASB ja FASB-i vahel, sest IASB oli hiljuti (2007. aastal) kinnitanud FP ülimuslikkust. Samas oli tõenäoline, et kui SEC aktsepteerib rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite järgi koostatud USA börsiettevõtete aruandeid, siis FP ülimuslikkuse nõue mainitud standardite standardis IAS 1 muudetakse ära. (Nobes 2009, 426)

KcKernan ja Kosmala leidsid, et printsiibi- ja seadustepõhiste arvestussüsteemide võrdlemisel ja kokku sobitamisel on tegemist võimatu eesmärgiga. See on lõputu püüe saavutada õiguse (ingl. k *justice*) abil õiglust (ingl. k *fairness*), kirjutada seadustesse sisse TFV. Nad ei pea neid süsteeme liiga erinevateks või vastandlikeks, kuid printsiibipõhine arvestussüsteem jätab praktikas rohkem otsustus- ja tegutsemisvabadust ja ilma nendeta ei ole õiglus (ingl. k *fair*) võimalik. (2007, 740)

Õigluse saavutamine eeldab piisaval hulgal sarnaseid kaasuseid, et jõuaks tekkida veendumus ja kindlus teatud käitumisviisi abil õigluse saavutamises. Samas on iga uus olukord eelmisest natuke erinev ja olemasolevaid seadusi peaks tõlgendama värske pilguga vastavalt uue olukorra eripärale. Raamatupidaja kui otsustaja ei peaks rakendama seadusi

automaatselt nagu arvestusmasin, et asi ruttu kaelast ära saada. Liigselt reeglite ja seaduste järgimist väärtustav keskkond võib põhjustada sellist arvestusmasinalikku käitumist, mis omakorda takistab ettevõttest tõese ja ausa ettekujutuse andmist, kuigi viimane on arvestuse lõplik eesmärk. (McKernan, Kosmala 2007, 740)

Seaduste ja reeglite liigne koormav mõju on võtmeküsimus printsiibi- ja seadustepõhiste arvestussüsteemide võrdlemisel: kui palju otsustus- ja tegevusvabadust peaks raamatupidajale jääma, et ta ei hakkaks käituma nagu arvestusmasin, vaid tõlgendaks iga uut olukorda värske pilguga (Ibid.).

TFV saavutamiseks peab leidma tasakaalu mõõdetavate ja mittemõõdetavate näidikute kasutamisel, arvestades juriidilisi, eetilisi, poliitilisi, majanduslikke, filosoofilisi jm tõekspidamisi. Vältida tuleb mõlemat äärmust, sest liiga vähene oma peaga mõtlemine põhjustab masinalikku käitumist ja liiga suur mõtlemisvabadus väärustunud käitumist ja „loomingulist raamatupidamist”. (Ibid., 741)

Esimese heaks näiteks oli Enroni skandaal, kus rohkete ja keeruliste seaduste järgimise kattevarjus oli võimalus FP nõudest kõrvale hiilida, mis andis USA-s tõuke US GAAP-i üle vaatamiseks ja muutmiseks rohkem printsiibipõhiseks (Ibid., 744).

KcKernan ja Kosmala leidsid, et ka uuenenud eesmärgipõhine US GAAP on kasutajale liiga piirav ja jätab liiga vähe otsustusvabadust. See näitab kasutajate vastu usaldamatust ja suhtumist, et viimased ei oska ega taha iseseisvalt otsustada. Samas SEC-i ja FASB-i arvates peab GAAP andma kasutajale piisava raamistiku, mille sees ja mille abil saab kasutaja teha õigeid otsuseid. Nende arvates jätaavad ainult printsiibi- või ainult seadustepõhised arvestussüsteemid kasutajale liiga palju vabadust ja see võib põhjustada valede valikute tegemist. (Ibid., 745-747)

KcKernan ja Kosmala pooldavad TFV üliluslikkust, sest see annab võimaluse minna kaugemale ette antud raamistiku nõuetest, mis on vajalik tõepärasuse saavutamiseks. TFV üliluslikkus annab kasutajale otsustusvabaduse langetada õigeid valikuid ka uutes olukordades, mida raamistik ei käsitle. SEC-i arvates ei ole TFV üliluslikkus vajalik ei printsiibipõhise aga ka eesmärgipõhise arvestussüsteemi korral, vaid raamistiku koostajale peab jääma eesõigus otsustada. (Ibid., 747–748)

Ühelt poolt on reeglid ja raamistik vajalikud õigluse saavutamiseks, kuid teiselt poolt tekib reeglite järgimisel aja jooksul rutiin ning võib jääda märkamata mõni olukord, kus on vaja ise otsustada ja midagi teisiti teha (Ibid., 749).

Tõe loomine eeldab, et raamatupidajad ja audiitorid saavad kasutada oma otsustusõigust teha õiget asja õiges kohas õigel ajal ja õigel viisil. Selline käitumine on ajendatud siirast soovist teha asja õigesti, eksimuse korral oma viga tunnistama ja parandama ning pidevalt arenedes ennast täiustada ja teha asja veelgi õigemini. (McKernan, Kosmala 2007, 753)

Käesoleva töö autor järeldeb, et TFV ja FP on sisuliselt samad nõuded ja kuna Neljandas ja Seitsmendas eurodirektiivis oli TFV ning rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite 1989. a raamistikus oli FP ka ülimuslik, siis sai neid tõlgendada samatähenduslikult. Samas Euroopa Liidu liikmesriigid rakendasid mainitud eurodirektiive ja standardeid oma tavadest lähtuvalt ja see põhjustas riikide ja ettevõtete tasandil erinevat tõlgendamist.

3. TFV ARENGUSUUNAD: ÜLIMUSLIK VÕI MITTE

Töö kolmas osa käsitleb TFV arengusuundi. See käsitleb TFV tõlgendamist kõige uuema Euroopa Liidu eurodirektiivi ja FP tõlgendamist uuemate rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite järgi.

Varem oli suurem mõju Ühendkuningriigi arvamusel, et TFV on ülimuslik, kuid viimasel ajal on suurem mõju USA arvamusel, et FP on küll tähtis, aga mitte kõige tähtsam. Kolmanda osa eesmärk ongi anda ülevaade, millise käsitluse mõju on uutes rahvusvahelistes finantsarvestuse standardites ja eurodirektiivis tugevaim.

3.1. FP nõue rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite järgi

Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite raamistik sisaldab põhimõtteid, mis on aluseks rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite (IFRS-de) loomisel ja nende järgi aruannete koostamisel (*Conceptual Framework*).

Finantsaruannete kvaliteeti näitab kõige paremini see, kui aruannetest saadavast infost on kasu aruannete kasutajatele (investorid, kreditorid jt) (*Conceptual framework...*, 4).

FASB ja IASB otsustasid 2002. aastal teha rohkem koostööd, et US GAAP-i ja IFRS-de järgi koostatud aruanded oleksid rohkem kooskõlas ja koostöö tulemusena lubas SEC 2007. aastast alates USA börsil tegutsevatel välismaistel ettevõtetel IFRS-de kasutamise ja 2009. aastal nägid maailma 20 suurema riigi esindajad vajadust kiiresti midagi ette võtta ülemaailmsete arvestusstandardite loomiseks ja toetavad selles IASB-d (*Who we are...*).

IASB ja FASB hakkasid ühise projekti raames tegema koostööd rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite raamistiku täiustamiseks, mida saab kasutada IFRS-de ja US GAAP-i juures. Projekti esimene etapp lõppes septembris 2010 ja see tõi kaasa olulisi muutusi eelmise 1989. aasta raamistikuga võrreldes. (*Conceptual framework*, 4)

Uus raamistik on printsiibipõhine ja põhineb IASB ja FASB-i senistel raamistikel. Mainitud raamistik ei ole ülimuslik ühegi rahvusvahelise finantsarvestuse standardi suhtes ja konflikti korral peab eelistama viimast. (*Conceptual Framework*, 6)

Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite kontseptuaalses raamistikus oli kuni 2010. aastani finantsaruannete koostamise tähtsaima põhimõttena sätestatud FP (*fair presentation*), kuid 2010. aasta raamistikus puudub neile igasugune viide.

Uues raamistikus on kaks kvaliteeti iseloomustavat aluspõhimõtet: asjakohasus (ingl. k *relevance*) ja tõepärane esitus (ingl. k *faithful representation*). Asjakohane info aitab kasutajatel otsuseid langetada (nt prognoosida, kinnitust leida, eristab olulist ebaolulisest). Tõepärane esitus tähendab, et aruannetes olevad sõnad ja arvud on täielikud (ingl. k *complete*), neutraalsed (ingl. k *neutral*) ja veavabad (ingl. k *free from error*). Raamistiku koostajad tõdeavad, et sellist täiuslikkust kohtab harva, kuid kasutajad peaksid selle poole püüdlema. Täielik info sisaldab kogu vajalikku kirjeldust ja selgitust, et aruande kasutaja mõistaks kogu asja olemust. Neutraalne info on eelarvamuste vaba, objektiivne ega püüa kasutajat mõjutada. Veavaba info ei tähenda alati ülimat täpsust arvudes kui seda pole võimalik saavutada, kuid info saamise protsess peab olema arusaadav ja võimalikele puudustele peab olema viidatud. (Ibid., 17-18)

Asjakohasuse ja tõepärase esituse nõuet peab rakendama koos. Nt ebaolulise info tõepärane esitamine või asjakohase info väär esitamine ei aita aruannete kasutajatel otsuseid langetada. Raamistiku koostajad soovivad nende kahe nõude rakendamisel esmalt määratlada, kas mingi info teatud majandusnähtuse kohta on kasutajatele kasulik. Teiseks, kas see info on asjakohane ja kolmandaks, kas seda kasulikku infot saab tõepäraselt hinnata ja esitada. (Ibid., 19)

Võrreldavus (ingl. k *comperability*), kontrollitavus (ingl. k *verifiability*), ajakohasus (ingl. k *timeliness*) ja arusaadavus (ingl. k *understandability*) on ka kvaliteeti iseloomustavad põhimõtted, mis suurendavad asjakohase ja tõepäraselt esitatud info kasulikkust (Ibid., 19).

Ühe ettevõtte tõepäraselt esitatud majanduslik näitaja peab olema teatud määral võrreldav teise ettevõtte tõepäraselt esitatud majandusliku näitajaga. Ühte majanduslikku näitajat võib tõepäraselt esitada mitmel viisil, kuid lubatud esitamiskiiside liiga suur valik vähendab erinevate ettevõtete aruannete võrreldavust. (Ibid., 20)

Kontrollitavus aitab kinnitada, et tõepäraselt esitatud info on ka sisuliselt selline nagu see näib (Ibid. 20).

Ajakohaselt esitatud tõepärase info kohta kehtib üldreegel, et mida vanem on info, seda vähem on sellest kasu otsuste langetamisel. Samas kui soovitakse jälgida mingi majandusliku näitaja trendi ja muutumist ajas, võib ka ammu lõppenud perioodide kohta kehtinud info olla ajakohane. (*Conceptual Framework*, 20)

Arusaadav info on selgelt ja küllaldaselt esitatud. Mõne keerulise majandusliku näitaja kohta võib olla raske lisada aruandesse piisavalt arusaadavat infot, kuid seda peaks siiski tegema, sest asjakohase info välja jätmine aruandest võib anda kasutajatele vale ettekujutuse ettevõttest ja viia valede otsusteni. (*Ibid.*, 20)

Võrreldavuse, kontrollitavuse, ajakohasuse ja arusaadavuse nõudeid peaks rakendama nii palju kui võimalik, et saada aruannetest suurimat kasu. Samas kui mingi info ei vasta põhinõuetele, st ei ole asjakohane ega tõepäraselt esitatud, siis ei aita ka täiendavate nõuete rakendamine sellise info kasulikkust suurendada. Täiendavate nõuete rakendamine on ka iteratiivne protsess, kus ei ole kindlat etteantud rakendamisjuhust. Mõnes olukorras võib vajadusel ühte nõuet rakendada rohkem ja teist selle võrra vähem. (*Ibid.*, 22)

Oluline on märkida, et tõepärase esituse nõue oli eelmises 1989. a raamistikus kirjas usaldusväärse nõudena. TFV ja FP (ingl. k *true and fair view or fair presentation*), nagu ka läbipaistvus (ingl. k *transparency*), kõrge kvaliteet (ingl. k *high quality*), piisavus (ingl. k *internal consistency*) ja usaldusväärsus (ingl. k *credibility*) on kvalitatiivsed põhimõtted, mille lisamist uude raamistikku arutati, kuid neid nõudeid ei lisatud. Asjakohasus ja tõepärane esitus koos lisanõuetega ei iseloomusta raamistikust välja jäänud nõudeid. (*Ibid.*, 64)

Rahvusvahelise finantsarvestuse standardi IAS 1 järgi peavad aruanded vastama FP nõudele ja olema kooskõlas mainitud standarditega ning nende raamistikuga. Eeldatakse, et antud standardite õige rakendamise tulemusel ja vajadusel täiendava info avalikustamisel aruannete lisades saavutatakse ka aruannete vastavus FP nõudele. (IAS 1 § 15)

Magistritöö autor leiab, et FP nõude ülimuslikkuse välja jätmine rahvusvahelistest finantsarvestuse standarditest näitab USA suurenenud mõju mainitud standardite koostamisel. Varasemates standardites oli suurem Ühendkuningriigi mõju ja standardid olid rohkem kooskõlas Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiiviga ning seega FP oli ülimuslik, kuid viimane rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite raamistik ja standard IAS 1 näitab selgelt suuremat kooskõla USA arvamusega, et kõige tähtsam on reeglite järgimine, mitte üldised arvestuspõhimõtted.

3.2. Tõese ja ausa kajastamise nõue raamatupidamist ja finantsaruandlust reglementeerivas uues eurodirektiivis

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/34/EL kiideti heaks Euroopa Parlamendi poolt 12.06.2013 ning see jõustus 26.06.2013.

J. ja L. Alveri arvates on selle eurodirektiivi peamine eesmärk kehtestada piiratud vastutusega äriühingutele finantsaruannete koostamise nõue ja miinimumnõuded finantsaruannete võrreldavuse parandamiseks kogu Euroopa Liidus. Eesmärkideks on veel lihtsustada nõudeid ja vähendada halduskoormust väikeste ettevõtete jaoks ning suurendada finantsaruannete arusaadavust ja võrreldavust piiriüleselt tegutsevate ettevõtete puhul. (2013, 13)

Uues eurodirektiivis kasutatakse tõese ja ausa kajastamise nõude terminina Ühendkuningriigi mõjutustega TFV-d, mis on eesti keelde tõlgitud terminina *õige ja õiglane ülevaade* (Ibid., 15).

TFV nõudest on juttu uue eurodirektiivi üldsätteid ja -põhimõtteid käsitlevas artiklis 4, mille punkti 4 kohaselt:

„Kui käesoleva direktiivi mõne sätte kohaldamine ei sobi erandlikult kokku lõikes 3 sätestatud kohustusega, tuleb jätta kõnealune säte kohaldamata, et anda õige ja õiglane ülevaade ettevõtja vara, kohustuste, finantsseisundi ja kasumi või kahjumi kohta. Iga sellise sätte kohaldamata jätmise avalikustatakse finantsaruannete lisades koos selle põhjenduse ja mõjuga ettevõtja varale, kohustustele, finantsseisundile ja kasumile või kahjumile. Liikmesriigid võivad määratleda kõnealused erandjuhud ja sätestada kõnealustel juhtudel kohaldatavad asjakohased erieeskirjad.“

J. ja L. Alver järeldavad sellest, et tegemist on TFV ülimuslikkusega, sest selle sätte täitmiseks võib vajaduse korral jätta kohaldamata teisi (Ibid., 16).

TFV-ga tihedalt seotud põhimõttest „Sisu on tähtsam kui vorm”, on juttu artiklis 6 Finantsaruandluse üldpõhimõtted ja see on sõnastatud järgmiselt:

„Kasumiaruande- ja bilansikirjed võetakse arvesse ning esitatakse vastavalt asjaomase tehingu või kokkuleppe sisule.”

Lisaks on antud printsiibile veel järgnev märkus:

„Liikmesriigid võivad vabastada ettevõtjad lõike 1 punktis h sätestatud kohustuste täitmisest.“

J. ja L. Alver järeldasid sellest, et ühest küljest uus eurodirektiiv kohustab liikmesriike järgima põhimõtet „Sisu on tähtsam kui vorm“, kuid samas lubab jätta selle rakendamata (2013, 16).

Magistritöö autori arvates näitab uus eurodirektiiv, et Euroopa Liidu õigusnormides on endiselt suurem Ühendkuningriigi mõju ja TFV on seega jätkuvalt ülimuslik.

Autor järeldab, et nüüd on tekkinud vastuolu rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite ja eurodirektiivi vahel, sest viimases on TFV endiselt ülimuslik, kuid mainitud standardites ei ole FP enam ülimuslik. Seega võivad rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite ja eurodirektiivi järgi koostatud aruanded olla erinevad.

KOKKUVÕTE

Tõene ja aus kajastamine (ingl. k *true and fair view*, edaspidi TFV) on tähtis arvestusalane põhimõte, mida saab järgida alates väikefirma igapäevaste raamatupidamiskannete tegemisest kuni hargmaise kontserni konsolideeritud aruannete koostamiseni ja nende auditeerimiseni välja.

Erialaspetsialistid on üksmeelel TFV nõude vajalikkuses, kuid erimeelsusi tekitab selle tähtsus. Mõned spetsialistid (nt Ühendkuningriigist) peavad seda kõige tähtsamaks, mis on tähtsam kui seadused, kuid teiste arvates (nt USA-st) on seaduste järgimine tähtsam kui kõik üldised arvestuspõhimõtted (sh TFV).

Probleeme tekitab ka TFV definitsiooni puudumine. Anglosaksi õigussüsteemiga riikides on tavaks tõlgendada seadusi üldisematest põhimõtetest (nt TFV) lähtuvalt ja TFV definitsiooni puudumine ei põhjusta probleeme, kuid Mandri-Euroopas rooma õigussüsteemiga riikides käib asi vastupidi, et kõige tähtsamad on eri seadused ja üldisi põhimõtteid tõlgendatakse kooskõlas seadustega.

Käesolev magistritöö toob välja TFV erinevad käsitlused ja nende põhjused ning kuidas TFV tähtsus on aja jooksul muutunud.

Magistritöö esimene osa käsitleb TFV tekkimist 19. sajandil Ühendkuningriigis ja sarnase mõiste FP tekkimist 20. sajandil USA-s ning TFV nõude lisamist Neljandasse ja Seitsmendasse eurodirektiivi ja FP mõiste lisamist rahvusvahelistesse finantsarvestuse standarditesse. Autor leiab, et kui jätta kõrvale TFV ülimuslikkus Ühendkuningriigis, siis on Ühendkuningriigi TFV ja USA FP üsna sarnased põhimõtted. Autori arvates lisati Neljandasse ja Seitsmendasse eurodirektiivi ülimuslik TFV ning rahvusvahelistesse finantsarvestuse standarditesse lisati ülimuslik FP. Seega võib järeldada, et rahvusvahelistesse finantsarvestuse standarditesse lisati küll USA päritolu FP, kuid Ühendkuningriigi mõjutustel sai sellest mainitud standardites ülimuslik nõue erinevalt US GAAP-st.

Magistritöö teine osa käsitleb Neljanda ja Seitsmenda eurodirektiivi TFV nõude rakendamist ja tõlgendamist Euroopa Liidu liikmesriikides ja FP nõude rakendamist ja tõlgendamist rahvusvahelisi finantsarvestuse standardeid järgivates riikides ning TFV ja FP nõude rakendamist eri õigussüsteemiga riikides.

Tööst selgub, et mainitud eurodirektiivide nõuete rakendamine põhjustas Euroopa Liidu liikmesriikides palju probleeme, sest eurodirektiivid puudutavad kõikides liikmesriikides enamikku äriühinguid. Liikmesriigid tõlgendasid TFV nõuet lähtudes oma õigussüsteemist, majanduslikust keskkonnast, praktikast ja tavadest. TFV ülimuslikkuse rakendamisel oli rohkem probleeme liikmesriikides, kus see mõiste oli tundmatu, kus oli harjutud seaduste ülimuslikkusega ja kus finantsarvestus oli niigi kõrgelt arenenud distsipliin. Uuendustele vastuvõtlikumad olid sellised liikmesriigid, kus puudus oma arvestusalane ajalugu või see oli halvasti arenenud ja oli soov seda täiustada.

Rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite FP ülimuslikkuse rakendamisel Euroopa Liidu liikmesriikides ei tekkinud nii palju probleeme, sest need standardid puudutavad ainult börsiettevõtteid ja nende rakendamiseks ei ole vaja mainitud standardeid eelnevalt liikmesriikide seadustesse lisada nagu eurodirektiive.

Erinevate tavaõigusega ja rooma õigusega riikide uurimisel selgus, et sõltumata õigussüsteemist võib olla suuri erinevusi TFV ja FP ülimuslikkuse kasutusele võtmisel. Probleeme ei ole Ühendkuningriigis ja selle mõjutustega riikides, kus TFV nõue on tuttav ja juba varasemast ülimuslik. Rooma õigusega riikides tekitab probleeme TFV umbmäärasus ja seega võimatus see nõue konkreetselt ja ühemõtteliselt riigi seadustesse lisada, nii et seaduste järgmisel saavutaks ka TFV ja FP ülimuslikkuse.

Magistritöö kolmas osa käsitleb TFV nõuet uuemate arvestust reguleerivate juhendmaterjalide järgi: FP nõuet rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite 2010. aasta kontseptuaalses raamistikus ning standardis IAS 1 ja TFV nõuet 2013. aastal vastu võetud eurodirektiivis.

Tööst selgub, et kui siiaamaani oli TFV ja FP nõue nendes juhendmaterjalides ülimuslik, siis alates 2010. aastast on see nõue standardis IAS 1 küll olemas, aga pole enam ülimuslik, kuid uues eurodirektiivis on TFV nõue endiselt olemas ja ka endiselt ülimuslik.

Autor järeldab, et juhendmaterjalide välja töötamisel on kaks mõjukat riiki (Ühendkuningriik ja USA), kus Ühendkuningriigis on tähtsamad üldised põhimõtted ja USA-s seadused ning mõlemad on veendunud oma suuna õigsuses. Euroopa Liidu

eurodirektiivide väljatöötamisel on valitud Ühendkuningriigi suund, kuid rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite väljatöötamisel oli IASB sunnitud arvestama USA arvamusega, sest Euroopa Liidu börsiettevõtted tegutsevad ka USA börsidel ja seega on SEC-i heakskiit rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite järgi koostatud aruannetele väga oluline.

Käesolevat magistritööd võiks edasi arendada uurides TFV tähtsust Eestis (Eesti arvestuse ajalugu ja erinevate võõrvõimude mõju sellele ning eurodirektiivide ja rahvusvaheliste finantsarvestuse standardite rakendamist).

VIIDATUD ALLIKAD

- About the IFRS Foundation and the IASB. IFRS Foundation / IASB
<http://www.ifrs.org/About-us/Pages/IFRS-Foundation-and-IASB.aspx> (28.3.2015)
- Alexander, D. (1993). A European true and fair view? - *The European Accounting Review*, 1, pp. 59-80
- Alexander, D. (1996). Truer and fairer. Uninvited comments on invited comments. – *The European Accounting Review*, 5:3, pp. 483-493
- Alexander, D. (2010). Material Misstatement of What? A Comment on Smieliauskas et al., „A Proposal to Replace „True and Fair View“ with „Acceptable Risk of Material Misstatement“ – *A Journal of Accounting, Finance and Business Studies*, Vol. 46, No.4. ABACUS, Accounting Foundation, The University of Sydney, pp. 447-454
- Alexander, D., Archer, S. (1993). Book reviews. The European accounting guide (Flower, J. 1991) – *European Accounting Review*, 1, pp. 127-139
- Alexander, D., Archer, S. (2000). On the Myth of „Anglo-Saxon“ Financial Accounting. – *The International Journal of Accounting*, Vol. 35, No.4, pp. 539-557
- Alexander, D., Archer, S. (2003). On economic reality, representational faithfulness and the „true and fair override“ – *Accounting and Business Research*, Vol. 33, No.1, pp. 3-17
- Alexander, D., Jermakowicz, E. (2006). The True and Fair View of the Principles/ Rules Debate. – *A Journal of Accounting, Finance and Business Studies*, Vol. 42, No.2. ABACUS, Accounting Foundation, The University of Sydney, pp. 132-164
- Alexander, D., Eberhartinger, E. (2009). The True and Fair View in the European Union. – *European Accounting review*, Vol.18, No. 3. Routledge Journals, Taylor & Francis Ltd, pp. 571-594.
- Alexander, D., Eberhartinger, E. (2010). The European Union Endorsement Process for International Financial Reporting Standards: A Telos-Based Analysis. – *Accounting in Europe*, Vol.7, No. 1. Routledge Journals, Taylor & Francis Ltd, pp. 37-62.
- Alver, L., Alver, J. (2013). Mõningaid ääremärkusi Euroopa Liidu uuele raamatupidamisdirektiivile. Konverentsikogumik. – *Tallinna Tehnikaülikool*, lk. 13-24

- Burrowes, A., Nordström, J. (1999). An alternate approach in implementing the 4th Directive – a territorial claim to financial reporting and auditing in Sweden. – *Managerial Auditing Journal*, 14-6, pp. 302-307
- Chastney, J. G. (1975). True and Fair View – History, Meaning and the Impact of the 4th Directive. – Book reviews, Epaves, R. A. *The Accounting Review*, Vol. 52, No. 1, pp. 278-279
- Conceptual Framework. IASB
<http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Pages/Conceptual-Framework-Summary.aspx>
 (16.4.2015)
- Conceptual Framework for Financial Reporting 2010. IASB
<http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Objectives-and-qualitative-characteristics/Pages/Objectives-and-qualitative-characteristics.aspx> (16.4.2015)
- Dean, G., Clarke, F. (2004). Editorial. Principles vs rules: true and fair view and IFRSs. – *ABACUS*, Vol. 40, No. 2, pp. i-iv (16.4.2015)
- Evans, L. (2003). The true and fair view and the „fair presentation“ override of IAS 1. – *Accounting and Business Research*, Vol. 33, No. 4, pp. 311-325
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/34/EL. Vastu võetud 26. juunil 2013. a – ELTL 182, 29/06/2013 lk. 19-76
- Facts about FASB. Financial Accounting Standards Board.
<http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/LandingPage&cid=1175805317407>
 (28.3.2015)
- Kosmala, K. (2005). True and Fair View or *rzetelny i jasny obraz?* A Survey of Polish Practitioners. – *European Accounting Review*, Vol. 14, No. 3. Routledge Journals, Taylor & Francis, pp. 579-602
- Hooper, K., Pratt, M. (1995). Discourse and rhetoric. The case of the New Zealand Native Land Company. – *Accounting, Auditing & Accountability*, Vol. 8, No. 1, pp. 10-37
- Low, C. K., Koh, H. C. (1997). Concepts Associated with the „True and Fair View“: Evidence from Singapore. – *Accounting and Business Research*, Vol. 27, No. 3, pp. 195-202
- McKernan, J. F., Kosmala, K. (2007). Doing the truth: religion – deconstruction – justice, and accounting. – *Accounting, Auditing ja Accountability Journal*, Vol. 20, No. 5. Emerald Group Publishing Limited, pp. 729-764

- Myddelton, D. R. (2012). The Problems of accounting standards. – *Institute of Economic Affairs*, october 2012, pp. 44-50
- Nobes, C. (1993). The True and Fair View Requirement: Impact on and of the Fourth Directive. – *Accounting and Business Research*, Vol. 24, No. 93, pp. 35-48
- Nobes, C. (2006). Revenue Recognition and EU Endorsement of IFRS. – *Accounting in Europe*, Vol. 3. Routledge Journals, Taylor & Francis Ltd, pp. 81-89
- Nobes, C. (2009). The importance of being fair: an analysis of IFRS regulation and practice – a Comment. - *Accounting and Business Research*, Vol. 39, No. 4, pp. 415-427
- Ordelheide, D. (1993). True and fair view. A European and a German perspective. – *The European Accounting Review*, 1, pp. 81-90
- Ordelheide, D. (1996). True and fair view. A European and a German perspective II. – *The European Accounting Review*, 5:3, pp. 495-506
- Parker, R. H., Nobes, C. W. (1994). *An International View of True and Fair Accounting*. London: Routledge
- Rahvusvaheline raamatupidamisstandard IAS 1. Euroopa Liidu Teataja 29.11.2008 – L320/4 ET
- Schaub, A. (2005). The Use of International Accounting Standards in the European Union. – *Northwestern Journal of International Law & Business*, 25:609, pp. 609-630
- UK Companies Act 1948 [WWW]
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1948/38/contents/enacted> (13.01.2015)
- UK Companies Act 2006 [WWW]
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents> (13.01.2015)
- Who we are and what we do. IFRS Foundation /IASB
<http://www.ifrs.org/About-us/IFRS-Foundation/Pages/Home.aspx> (28.3.2015)
- Wüstemann, J., Kierzek, S. (2006). True and Fair View Revisited – A Reply to Alexander and Nobes. – *Accounting in Europe*, Vol. 3. Routledge Journals, Taylor & Francis Ltd, pp. 91-116.
- Proposed Statement, Conceptual Framework for Financial Reporting: The Objective of Financial Reporting and Qualitative Characteristics and Constraints of Decision-Useful Financial Reporting Information. Exposure draft. FASB
<http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1176157086783> (30.3.2015)

SUMMARY

ABOUT THE TRUE AND FAIR VIEW CONCEPT: IT'S HISTORICAL DEVELOPMENT, IMPLEMENTATION IN DIFFERENT COUNTRIES AND FUTURE TRENDS

Hele Reest

This master thesis deals with history, interpretation and implementation in different countries and future trends of the true and fair view concept.

True and fair view is an important general accounting principle, but it has no definition and thus it's interpretation and implementation in different countries causes problems. Some accounting experts (especially from the United Kingdom) think that true and fair view is the most important general principle and that it overrides the accounting directives, standards and laws. Some other accounting experts (especially from the Germany) think that true and fair view is important, but it is not overriding accounting requirement and that it should be implemented in compliance with accounting rules and other guidelines.

The master thesis consists of three parts.

The first part of the thesis gives an overview about emerging of the true and fair view concept (TFV) in United Kingdom in the 19th century and about emerging of the fair presentation concept (FP) in USA in the 20th century. This part also deals with adding TFV principle in to the Fourth and Seventh European Union Directives in 1978 and in 1983 and adding FP principle in to the International Financial Reporting Standards in 2005.

The second part of the thesis deals with the interpretation and the implementation of the TFV requirement in the Fourth and Seventh directives and with the interpretation and implementation of the FP requirement in the International Financial Reporting Standards. The second part also gives an overview about the interpretation and the implementation of the TFV requirement in some common law countries (e.g United Kingdom, USA) and roman

law countries (e.g Germany, Austria, France, Poland). Finally the second part points out the similarities and the differences of the TFV and the FP concepts.

The third part of the master thesis deals with the TFV requirement in the new European Union Directive 2013/34/EL and with the FP requirement in the Conceptual Framework of the International Financial Reporting Standards from 2010 and in the latest International Financial Reporting Standard IAS 1.

The author of the master thesis made following conclusions:

- 1) The TFV and the FP concepts developed separately in the United Kingdom and in the USA, but they are similar concepts and they can be interpreted similarly;
- 2) The TFV concept in the Fourth and Seventh European Union Directives was overriding requirement and the FP concept that was added to the International Financial Reporting Standards in 2005, was also overriding. Thus the TFV and the FP requirements were both overriding and they could be interpreted and implemented similarly;
- 3) Still the overview of the different common law and roman law countries showed that countries interpreted and implemented those requirements differently. The implementation of the TFV override was most difficult in roman law countries (e.g Germany), where rules and laws have been historically most important and all the general concepts (e. g TFV) have been implemented in compliance with the rules and laws. Some countries have not implemented the TFV override in practise;
- 4) The TFV concept in the new European Union directive 2013/34/EL is still overriding, but the FP concept in the latest International Financial Reporting Standard IAS 1 is not overriding anymore. The FP concept has been removed from the Conceptual Framework of the International Financial Reporting Standards in 2010. The FP concept still exists in IAS 1, but it must be implemented in compliance with the standard's other requirements. Thus the TFV and the FP requirements can be interpreted differently and the financial statements composed by the New European Union Directive and the latest International Financial Reporting Standards can differ from each other.